GAUDEO

GAUDEO.

Firmans No. 4.

This [illegible] Case of Firmans No. 4, but probably the one cited by P[illegible]

Eames 8

In laudem Serenissimi Ferdinandi Hispaniarum regis/ Bethicæ & regni Granatæ/ obsidio/ victoria/ & triũphus/ Et de Insulis in mari Indico nuper inuentis

Duplum

In Bęthicū triūphū:cōgratulatio S.Brant.

Si Fernande tibi poſſent mea carmina/laudis
  Ferre aliquid:vel te concelebrare tamen:
Exigeres id iure tuo.ꝙ Bæthica nuper
  Tu virtute tua/regna vetuſta capis.
Quæ iam mille/minus paucis/amiſſa ꝑ annos
  Machmeti dirum ſuſtinuere iugum.
Subdita cunctꝫ tibi dūtaxat Tarracon eſſet:
  Iam ſubit in titulos Bęthica magna tuos.
Victa etiam ꝑ te Luſitania:ferre tributum
  Cogitur: atqꝫ tua ſunt tria regna manu.
Ordine tu certo/patriā prius eſſe fidelem
  Feciſti:atqꝫ duces ſponte ſubire iugum.
Deinde ſatiſfaciens tituloqꝫ/bonoqꝫ paterno:
  Hiſpanos omnes tu facis eſſe tuos.
Ianqꝫ tenes quicquid pyrenęo clauditur arcu:
  Abluit & ſi quos magnus Iberus agros.
Quicquid ab extremis diſterminat oceanus vel
  Gadibus:addo etiam regna reperta mari.
O patria/o fœlix Germania:ſi tibi reges
  Aut fortuna pares:aut deus ipſe daret.
Credo equidem/cunctus noſtris ſub legibus orbis
  Iam dudū foret:& clymmata cuncta ſoli.
Cōqueror ah ꝗd enī?cū Rex modo Maxmilianus
  Romani caput & ſit decus imperii.
Qui maiora quidē iam dudū facta patraſſet:
  Si ſibi tuta foret debita quæqꝫ fides.
Et faciet maiora fide:modo fata ſecūdent
  Et ſua diſponat proſpera quæqꝫ deus.

Caroli Verardi Cæsenatis Cubicularii Pontificii in historiam Bæticam ad R.P.Raphaelem Riarium S.Georgii Diaconum Cardinalem.

Præfatio

CVm fœlix ille verenãde præsul: & iampridẽ ab vniuerso christião orbe: mille votis exoptatus nuncius Romã peruenisset: quo cognitum est vrbẽ Granatã: cũ omni eius regno: quod per octingẽtos fere annos: impio Magmedis dominatu oppressum fuerat: iugo seruitutis excusso: in christi libertatẽ erectum / nũc tandem in potestatẽ ac ditionẽ Fernandi & Hellisabes christianissimorum Inuictissimorũq; Hispaniæ Regis ac Reginæ deuenisse: memet cõtinere nõ potui: quin arrepto calamo summã saltem huius rei litteris mãdarem: præsertim cũ ob eam causam Pontifex ipse Maximus: Senatus apostolic⁹: Populusq; Romanus / tãta victoria exultans: quibuscunq; posset modis: leticiæ suæ signa mõstraret. Templis omnibus sacra fierent: Supplicationes per dies complures ad cuncta puluinaria cõstituerentur: Gratiæ deo immortali ac diuo Iacobo Hispaniarum patrono ad aras omnis agerẽtur: Vrbe tota longissimus sacerdotũ ordo diuinis hymnis & gratulationibus personaret: Noctem lampades flãmis vincerẽt: Interdiu

ludi per omnia fere cōpita celebrarentur. Hic tau=
rorum venationem: quos expediti Iuuenes Iaculis
aut ensibus cōficerent: populo æderet: Ille pugnā
equitū leuis armaturæ qua potissimū Mauri vtun=
tur: exhiberet: Alius expugnationem vrbis Grana
tæ cum summa omniū referret voluptate: Tu vero
omniū magnificētiam longe supergressus: quo sin
gularem animi tui lætitiā: quā ex hac christianæ re
ligionis amplificatione cœperas: & simul amorem
obseruantiāq: quibus inclytos illos principes pro=
sequeris: ostenderes: speciosissimum currum: quo
iidem de Baudeli Granatæ rege triunpharūt: tan=
to sumptu & apparatu: tantaq pompa & splendo
re induxisses: vt Senatus populusq Romanus ve=
teres illos maiorū suorum triūphos iampridē secu=
lis nostris incognitos nunc demū spectare sibi vide
retur: & simul in circo in gentibus propositis præ=
miis celeberrimos ludos: in quibus equites grauis
armaturæ longis inter se hastis cum summa popu=
li voluptate cōcurrerēt: pluribus diebus ædidisses.
Itaq ego tantorū vestigia secutus: quo & ipse ꝓ vi=
rili ꝑte interiora animi mei gaudia: quo pacto pos=
sem cunctis aperirem: & simul nostrorum temporū
fœlicitati quodā modo gratularer: vnius dūtaxat
diei: quo videlicet Vrbs Granata Baudel' regis bel
lo iam fracti famēq fatigati deditiōe recepta est: a=
cta cōplexus sum: historiāq interlocutoribus ꝑso=
nisq ita cōtexui: atq distinxi: vt totam rem ita vti

gesta est: posset Populus Romanus nõ solũ aurib⁹ pcipere: verũ etiã oculis intueri: eãq tuo amplissime Antistes: cui omĩa debeo: nomini dicaui: tuoq acerrimo iudicio castigandã subieci. tibi enĩ vtpote Regię illoꝶ maiestati deditissimo: & qui ĩprimis hac nostra tempestate ingeniis faues: & de eoꝶ studiis ac scriptis iudicare potes: id muneris potissimũ debebat̃. Eam igitur cũ tu magnopere pbasses: cõfestim temporario / in tuis magnificẽtissimis ædibus / excitato theatro: recenseri agiq curasti. Tãto autẽ patrũ ac populi silentio & attentione excepta est: tãtusq fauor ac plausus subsecutus: vt iam dudũ nihil æque gratũ ac iucundum auribus oculisq suis: oblatũ fuisse oẽs faterent̃. Quod ea potissimũ causa cõtigisse crediderim. q res erat p se ipsa gratissima: & excellẽtis virtutis / q̃ Rex & Regina præditi sũt: cõmemoratio: nobilibus & bene institutis animis nõ iucũdissima esse nõ potest. Eandẽ historiã: nõ tam meę famę (quæ perexigua esse potest) q̃ Regię glorię studẽs: eodẽ te hortãte: vna cũ nõnullis carminibus: quæ Bartholinus Verardus nepos & alũnus meus: facili & copioso adolescẽs ingenio: me auctore lusit: vulgandã putaui: quo reliqs etiã populis christiani noĩs: qui dũ ageret̃ interesse nequiuerũt: tam præclaræ victoriæ. tãtæq virtutis splendor illucesseret: possentq hoc exẽplo: admoniti reliqui Reges / ac principes nr̃i: intelligere q̃nto gloriosius salutariusq sit: p religiõe nostra tuenda

vel amplificanda aduersus eius hostes arma sumere: q̃ pro leuibus & caducis fortunæ muneribus (vt sæpe solēt) inter se digladiari. Vale Presul optime: humanitatis / ingenii / & modestię columen.

Argumentum

Ebus suis Rex Maurus cū diffideret:
Suos amicos consulit: variantibus
Sententiis quoqꝫ / incertus dimittitur.
Mox nuncii aduentu Thurcarū principis:
Spondentis illum inuasurum Trinacriam
Cum vere primo: confirmatur plurimum:
Diemqꝫ lætum hunc / statuit in conuiuio
Luxu parato regio traducere.
Sed illud omne perturbauit gaudium:
Speculator hispanorū Regem nuncians
Vrbem continuo decreuisse inuadere.
Post paulo Regis Numidarum litteris
Permagna pollicentis sibi auxilia
Erectus animo. præfectum cum copiis:
Hostilem mittit qui contundat impetum.
Sed territus postremo vxoris somnio:
Exercitusqꝫ internitione cognita:
Bello fameqꝫ fractus: ac demum omnibus
Rebus iam desperatis. ad clementiam
Confugit hostis: vrbem / seqꝫ tradidit.

Fernandus & coniunx summa cum gloria:
Granata & omni illius regno potitur.

Prologus

SAlutem primū Spectatores optumi
(Quoꝝ frequētia: vultuq; maxume
Lætor sereno) vobis summam nuncio.
Aures mihi dein si dabitis propicias:
Qua huc gratia prodierim: paucis eloquar.
Apporto non Plauti / aut Neuii comœdias:
Quas esse fictas scitis omnes fabulas.
At nouam vobis veramq; fero historiam:
Per quam licebit nosse: vt summi principes
Fernandus & coniunx / domuerūt Bæthicam:
Regniq; Granatā caput: & finitimis
Terrorem populis adiecere Imperio:
Quod / fabulis si in uictis: tantam capere
Soletis pleno voluptatem pectore:
Quid quæso res vbi narratur verissima:
Cognitioneq; digna: vos facere addecet?
Præsertim cum vlla hic tirannoꝝ scelera
Non sitis audituri: aut fastus regios:
Intolerandam vel bonis superbiam:
Quæ sæpe describi solent tragœdiis.
Neq; audientur lenonum hic periuria:
Seruorum technæ: aut meretricum blandiciæ
Auara non vsquam lena hic inducitur:

Miles ve glorioſus: aut ſycophanta impudens:
Edax ve paraſitus: vel matrona impudēs:
Paterue durus: aut amator cupidus:
Et reliqua: quæ in Graiis noſtriſq; comicis
Spectata prębent voluptatem plurimam.
Verum pudica / honeſtaq; hic ſunt omnia:
Summoq; cuncta perfecta conſilio
Virtute ſemper duce: fortuna comite:
Fides / boniq; mores / & probitas vigent:
Nullus ſuperbiæ: nullus auariciæ eſt
Locus relictus: aut fœdis amoribus.
Vos itaq; / virtutem qui facitis maxumi /
Fauere noſtræ decet huic hiſtoriæ:
Animumq; ſummo aduortere cum ſilencio.
Requirat autem nullus hic comœdiæ
Leges vt obſeruentur / aut tragœdiæ:
Agenda nempe eſt hiſtoria: non fabula:
Adeſte iam æquis animis: & pernoſcite
Maurorum Rex en qui foras egreditur.
Suis cum conſultoribus: ſibi quid velit.

Baudelis Maurorū Rex / Hallatar / Ser=
raia / Habdiſbar: conſultores.

Rofecto quanto magis magiſq; cogito: tā
to mihi res noſtra duriore in loco eſſe vide
tur: dabitq; nimirū hic Rex Hiſpaniæ no=
bis magnū malum: cui quod remedium inueniam:

autquid cõsilii capiam: nescio. Ita nobis omĩa ad=
uersa: hostibus ꝓspera cõtigere. Quicquid tentaui
mus frustra fuit. Spes hactenus vanæ: conatus ir=
riti fuere: Fame / omniũq; rerũ inopia premimur:
hostis adest: Instat: nullã requiem fessis prębet. In
vna deditiõe spes omnis ostendit: Quã tamen ita
abominor: vt emori per virtutẽ sacius putem: q̃ ho
stibus ludibrio esse. Proinde vos: quos semꝑ suprę
mos habui comites consiliorũ meorũ: quiq; ætate
ac longo rerũ vsu plus sapitis: mihi quid agendum
sit: consulite. Nam ego quidẽ ita sum animo per=
turbato: tot me excruciãt curę: vt quid mihi / regno
q; meo expediat: nõ satis dispicere possim. Igit̃ tu
Hallatar: qui dignitate præstas: edissere nobis q̃d
sentias. HALL. Graue onus optume Rex meis
humeris imponis: qui me iubeas imparatum tanta
de re ex tempore dicere: maluissemq; vt hi collegæ
mei: priores sentẽtiã dixissent: quo plus ad cogitã=
dum spacii haberem: & simul eorũ prudẽtia instru=
ctus: ad dicendũ paratior accederem. ve℞ quando
ita iubes: parebo: atq; animi mei iudiciũ paucis ape
riam. Nõ clam me est Inclyte Rex: quot damna /
quot incõmoda / quot clades (quorũ nõ postręma
pars fui) in hoc diuturno & calamitoso bello: ab ho
stibus passi sumus. verũ nõ vsq; adeo vires imperii
tui fractæ sunt: spes opesq; cõciderũt: vt nisi dedi=
tionẽ feceris: salus desperãda sit. Nam ꝑ deũ ĩmor
talẽ: primũ cõsidera robur ac multitudinẽ militum

tuorũ ſexaginta milia & eo amplius lectiſſimoꝝ ac fortiſſimoꝝ peditũ: vrbe ſuo firmo pręſidio nõ exuta: in aciem educere potes. Circũſpice hũc ſplendorẽ equitũ: quãtus ſit in eis vigor: quãta rei militaris ſciẽtia: q̃ ad pugnandũ ꝓmpti: & ad decipiẽdum hoſtem edocti ſint: meditare. Deinde cogita quãta ſubſidia ab Rege Numidiæ: Mauritaniæq; principibus: & ab ĩpo Thurcaꝝ Imꝑatore ſperare merito poſſis. An eſt veriſimile: hoc inclytũ regnũ: quod ĩ vltĩo Europę angulo: tãta cũ nr̃a: atq; adeo oĩm Mahumetis ſectatoꝝ gloria: & ſumma cõtra chriſtianoꝝ ignominia: annos circiter octingentos ꝑſeuerauit: eos paſſuros nũc opprimi: peſſundari: atq; deleri? At enim dices: cur tã diu ſubſidia: ſi vlla miſſuri fuerãt: diſtulerũt: & donec in extrema conſtituti eſſemus neceſſitate: expectãdũ putauerũt? Multę poſſũt eſſe cauſæ: quę illos ab hoc honeſto ac debito officio / quę nos latẽt: retardarũt. Sed illa in apto eſt: ꝙ exiſtimarũt nos nr̃is opib⁹ ac virib⁹: vt maiores noſtri fecerũt: ad reſiſtendũ hoſti paratos ſatis eſſe: neq; fieri vnq̃ poſſe crediderũt: vt tot opida: tot caſtella: tot vrbes arte ac natura munitas: pugnaciſſimo milite: inſtrumẽto bellico: omniq; reũ copia inſtructas: tã cito amitteremus. Nunc vero cũ res nr̃as in anguſto ſitas eſſe: atq; in id ꝓpe deductas diſcrimẽ animaduerterĩt: vt niſi celeriter ſuccurrat̃: aut turpis deditio: aut dirũ huius vrbis excidiũ: cũ maxĩa oĩm noſtrũ ſtrage ſit futuꝝ: ve=

risimile nõ est. Mauros potissimum: qui in ꝓximo sũt: nõ totis viribus in auxiliũ nostrũ descensuros: cũ præsertim eos nõ lateat incendiũ nostrũ ad eos pertinere. In ꝓuerbio est: Tua res agitᷣ paries cum ꝓximus ardet. Num enim sperare possunt Regẽ ac Reginã Hispaniaꝝ: quoꝝ hi sũt spũs: ea (si de hostibus verum fateri libet) magnitudo animi: vt vniuersus orbis eorũ cupiditati satis esse non possit: si tuo inclyto hoc Regno ꝑ victoriã (quod dii omen auertãt) potientᷣ: quieturos esse: & nõ statim omnibus imperii sui viribus: totaqꝫ belli mole in Africam trãsmissuros? Quare tuã istã Rex animi magnitudinẽ atqꝫ cõstantiã mirifice laudo: ꝙ prestare existimes: ꝓ virtutẽ emori: q̃ deditionẽ facere. Nã qd est aliud hostibus: presertim christianis: quibus cũ tãto odio dissidemus: se dedere: q̃ in miserã / turpẽ / ac ꝑpetuã seruitutẽ se ac liberos posterosqꝫ oĩs suos tradere? Quod si nos amici forsan deseruerĩt: auxilia sperata defecerint: virtutiqꝫ nostræ fortuna inuiderit: nõne prestabilius est viroꝝ more pugnantes occumbere: & nõ incruentã hostibus victoriam relinquere: q̃ aut exutos libertate (quã nemo bonus nisi cũ anima simul amisit) in predam & ludibrium trahi: aut veluti pecudes ab hostibus trucidari? Saguntini in hac terra hispania (vt in historiis memoriæ proditum esse accepi) quo Romanis: quibus cum fœdere & amicicia iuncti fuerant: fidem seruarent potius quã se Hannibali dederent: immani in foro excitato rogo: se suosqꝫ atqꝫ / insuꝑ opes omẽs

uare nõ possit. Quid est enī quod nobis spem vllā certā pręberevideatur: siue hostiū opes ac vires. siue nostras diligēter pensitauerimus? Nonne omīa victoriā illis polliceri: nobis ꝑniciē: & huic vrbi excidium: nisi nobis mature consuluerimus: minitari videnť? Reminiscere quæso (licet molestū sit) quotiens ꝑ hosce decē annos: quibus dirū hoc bellum frustra propulsare conamur: exercitꝰ tuus fusus fugatusqꝫ sit: quotiēs castra capta atqꝫ direpta. Quot castella: quot opida. quot vrbes: quæ adeo manu & natura munitæ fuerāt: vt hostes: nisi a cœlo venirēt: cōtēnere posse viderenť: partim vi & armis. partim terrore subactæ. in potestatē hostiū deuenerint: Ad quod oppidū vnq̄ hispaniæ Rex admouit exercitū: quod non cœperit? quid concupiuit: quod nō assecutus sit? quocunqꝫ se cōtulit: virtutē eius fortuna comitata est. Quid nunc opus est: vt dāna: iacturas: clades & calamitates: quas interim passi sumus: cōmemorem: cum eas: etiam si cupias obliuisci nō possis: & hoc nihil aliud foret: q̄ obductum paulisper vulnus exulcerare. Hæc igiť omittamus: cōsideremus si placet hostis potentiā. Longum esset referre quot vrbes: quot prouīcias: quot regna possideat. At nō habundāt iis rebus quę bello vsui sunt: immo pręter cęteras prouincias: iis refertæ sunt maxime. vt enim omittam ꝙ frumēti vini cęterarūqꝫ rerum ad victum pertinentium hispania feracissima est: & equoꝝ mľtitudine ac ꝑnicita-

te reliquas anteit ꝑuincias: Sicilia quę Fernãdo pa ret: frugũ mater appellatᷣ: Equos mittit oĩm bellicosissimos. Calybes / ferrũ / tãta copia sufficiũt: vt inde in cęteras orbis partes asportetᷣ. Auro vero: quo nõ minus q̃ ferro bellũ administratur: hostes habundare quis dubitet? Cum Tagus & alia nõnulla eorũ flumina harenis aureis fluere dicantᷣ. Nam de militũ numero quid attinet dicere? cum tanta se illi sponte multitudo offerat: vt plures quotannis sint domũ dimittendi: q̃ ad bellũ cõuocandi. Quale vero & quantũ sit eorũ robur: quæ in cõmittendo prœlio alacritas & audacia: In perseuerãdo cõstantia: quantus in dimicando mortis cõtemptus: vt aut vincere aut mori parati sint: sæpius q̃ e re nr̃a esset experti didicimus. At dicet fortasse quispiam exercitus ipse inuictus est. fateor. Sed duce & impatore: qui illum norit regere: indiget. vtinã ita esset: nam nõ foret necesse nos nũc tãta cũ sollicitudine: & animi anxietate his de rebus consultare. Sed habet (habet inquã) ducẽ: cui nulla earũ rerum: quæ in perfecto & cõsummato imperatore exiguntᷣ. desit. imo adsint omẽs cumulatissime. Inuita hoc in loco versatur oratio mea. cogitur enim de acerrimi infestissimiq; hostis nostri laudibus disserere: sed tantas vires habet veritas: vt etiam ab inuitis hostibus veram confessionem extorqueat. Quæritur in summo Imperatore rei militaris scientia. At Rex Hispaniæ in armis (vt ita dixerim) natus: ibi

adolescentiã: ibi iuuentutem: ibi mediam ætatem exercuit. Nam pene puer: bello: quod cum Barci= nonẽsibus & aliis populis desciscentibus a patre ge stum est: paternis auspiciis militauit: in quo diffici le dictu est (vt memorãt) quantã indolem virtutis: quot signa fortitudinis: magnanimitatis ac futuræ probitatis ostẽderit. Eo vero adhuc prætextato cũ Lusitaniæ Rex magni vir animi ac virtutis vniuer= sam fere Hispaniã citra Iberum: infinito pene exer citu inũdasset: ac fauẽtibus pluribus eius regni prin cipibus & tetrarchis. iam Castellæ regno tanq̃ opi mę prædę incubaret. Fernãdus: hostis nũc noster: tãta celeritate: tãta virtute: tãta deniq; fœlicitate il lum ex Castellæ regno expulit: vniuersam Hispani am: quæ ad se dotis iure spectabat: recepit ac paca uit: vt nõ homo: sed numen aliquod de cœlo dela= psum tantũ bellũ: tã intestinũ: tantis viribus omni ex parte subnixum tam breui confecisse videretur. Nobiscum vero cum decimũ iam annum: & quidẽ semp victor pugnauerit: quod genus belli: quæ di= micatio: quę disciplina militaris: quę calliditas: aut in cõparandis hosti insidiis: aut deuitandis: & cęte ra id genus: ei ignota esse possunt: ac non assiduo vsu pcepta & cognita? Virtutes Imperatorias quę= ris? At quanta sit Fernandi in subeundis periculis constantia: in rebus moliendis efficiendisq; veloci= tas. in negociis laboris pacientia. in agendo indu= stria. in prouidendo cõsiliũ: Ad hæc quãta sit eius aĩ mignitudo. mortis cõtẽptio. verę glorię laudisq;

cupido. ſolertia. innocētia. rebuſq; in omnibus tē=
perantia: & nos ipī maxima ex parte ſumus expti:
& tot victoriæ maxima eius virtute ſumma cū glo=
ria partæ declarant. De Auctoritate in Rege præ=
ſertim / ſuperuacaneum eſt dicere: quem omnes ſo=
cii ac populares colunt ut deum: noſtri metuunt vt
pęſtem. Iam vero fœlicitate quanta is eſſe putan=
dus eſt: qui fortunā ipſam in omnibus bellis: in po
teſtate habuiſſe videatur? qui omnia ſua cōſilia ita
gubernarit: pſpereq; perfecerit: vt ad extollēdum
exornandūq; ex hominibus cū virtus & fortuna cō
tendiſſe credantur. Cōſideremus porro aduerſum
hæc omnia: quæ pręſidia belli: quę ſpes nobis ſit re
liqua. Virtuti tuorum militum fidere nō potes: cū
omne robur exercitus: ſupioribꝰ bellis / & Malacē=
ſi Baſtenſiq; potiſſimū cladibus amiſeris: vt enim
quiſq; fortiſſimus & audaciſſimus fuit: ita primꝰ in
acie cecidit. Si non virtus: at multitudo fortaſſe mi
litum tibi auget animos. ſexaginta milia peditum:
& eo amplius: vt Hallatar noſter dixit: in aciē edu
cere potes. Sed hæc ſi ad exercitum hoſtiū compa
rentur: quid ſunt: aut quid poſſunt? In quo etiam
illud ineſt incōmodū: quod quo maior eſt turba:
eo citius: ſi nō bello: at fame ac pęſte: conficietur.
Cōferre vtriuſq; exercitus inter ſe duces: odioſum
ſane eſt. Sed ſi verū fateri volumus. licet Rex ſis cō
ſilio prudēs: in prœliis audax ac manu promptus:
non potes tamen cum Fernando iure comparari a

quo sępius victus: & semel captus: quantum ille in bello valeret: tibiq; præstaret: tute ipse sensisti. Extrema vero auxilia tam diu frustra expectauimus: vt stultum esse putem in eis spem vllā ponere: præsertim cū ita ferro/fame/incōmodisq; omnibus vrgeamur: vt bellum trahere: diutiusq; ea expectare non detur: In præsentiq; nobis deliberandū sit: vt aut omnes moriamur: aut deditionē faciamus. Et profecto licet vtrunq; sit durū: tamen si ex duobus malis: minus eligendum est: deditionem potius faciendam suadeo. Ad quod potissimum te hortari debēt: Regis ac Reginæ hispaniaꝝ tum singularis humanitas/mansuetudo/facilitas: Tum summa in promissis constantia & fides: & aduersum eos: qui se sponte dediderūt: inaudita clemētia. nā eos tam benigne tam indulgēter tractare dicūtur: vt nō seruorum (quod iure belli possent) sed amicoꝝ & sociorum quodāmodo loco habere videantur: eosq; suis legibus atq; institutis: suo ritu ac cerimoniis viuere patiantur. Vt igitur in pauca cōferam. cum neq; ipi: ad resistendū hostis potētiæ ac virtuti pares simus: neq; diutius obsidionē/ferro ac fame vrgentibus/tolerare possim⁹: neq; in externis auxiliis: iāpridē frustra expectatis: spem habere debeamus. Cōtraq; liceat plurimū benignitati & clemētiæ Regis ac Reginæ confidere: q̄primū deditionem faciendā esse cēseo. BAV. Dic tu abdisbar. ABDIS. Tam multa sunt in vtrāq; ptem & ab Hallatare a=

animose: & a Serraia dicta sapiēter: vt illis auditis magis sim animi dubius: q̄ si in initio mihi senten=tia dicēda fuisset. Itaqꝫ cum ea res in consultationē veniat: qua nulla maior excogitari queat: quippe in qua de fortunis omnibus: de liberis ac cōiugibus nostris: de vita: de libertate: de aris atqꝫ templis a=gatur: ego amplius deliberādū censeo. BAV. Me=rito vos omnes laudo: nā & si vestris variis senten=tiis: satis me incertum dimisistis: tamen his hinc & hinc auditis: videor ꝓpemodū quid mihi / Regno qꝫ meo expediat: posse dispicere. Quanq̄ autem in Serraiæ sententiā: animus magis inclinare videtur: tamen quia a sapientibus viris solitum dici audio: Consulendū cūctanter: agendū vero esse celeriter. Placet in aliū diem: iuxta Abdisbaris consiliū: hāc cōsultationem reiicere. Ite igiť vos intro: & ad suū quisqꝫ munus redite: ac sup̱ his etiā atqꝫ etiā cogitā tes: parati estote: vt cū vos iterū cū aliis nostri Re=gni ꝓceribus: quibus cū / placet hęc cōmunicari: in conciliū euocauero: nihil moræ sit: quin pari cōsen su: recte sapienterqꝫ mihi consulere possitis. Tu ve=ro Abdisbar: ne a latere meo discesseris. nam est: quod te velim. ABDIS. Ego vero nusquā abeo: & ad tua iussa præsto sum.

Speculator Ragel. Baudelis Rex. Abdisbar.

UBi nunc ego Regem quæram: aut quo pri mum intendam? Nam nunq̄ eodem in lo co quiescit diu: nunc vrbis mœnia lustrat:

defensoresq; in propugnaculis disponit: nunc in ar
ce: quæ ad defensionem oportuna sunt: parat: mo
do hanc portam: quæ recta ad hostes tendit: pau=
lum egreditur: vt inde quid hostes moliantur ꝓspe
ctet: aut primus audiat. q̃ vellem eum nũc obuiam
dari: ne mihi in arcem transcurso opus esset: & hoc
amplius ad lassitudinem adderetur. BAV. Abdis=
bar. Quem video horsum tendere? est ne hic specu
lator Ragel: an non est? ABDIS. Certe ipsus est.
BAV. Nõ temere esse arbitror: ꝙ sic festinat. Hei
misero mihi. ABDIS. Quid times? BAV. Quia
per hæc tempora: ita sum assuetus audire quæ no=
lo: vt semper cum nunciũ quempiã conspicor: mali
quid animus pręsagiat mihi. Heus Ragel. Quo ꝓ=
peras? RAGEL. Hem. Quis me vocat? BAVD.
Respice ad me: & scies: RAGEL. Opportune. ad
te ibam. Salue Rex. BAV. Quid affers? lęta ne:
an tristia? RAGEL. Non hercle certũ scio qualia
sint. Illud dicam: quod vidi. BAV. Expedi. RA
GEL. Iam. Verũ sine me: si libet: vel paulisper re=
spirare: nam præ cursu vix loqui possum. BAV.
Mos geratᷣ tibi. Eia eloquere iam. RAGEL. Elo=
quor. Cum essem in specula: ad eamq; partem: quę
ad mare vergit: oculos coniicerem: prospexi quos=
dam nouo habitu: quem nunquã ante hac viderã:
horsum ad mœnia tendere: statimq; cucurri: vt id
tibi nunciarem. BAV. Amici ne an hostes esse vi=
si sunt tibi? RAGEL. Nescio. illud scio: ꝙ prope=

rantes veniebant. BAV. Hoſtes ſunt igitur. AB=
DIS. Qui ſcis an iccirco properẽt: ne Hiſpanoꝝ:
(qui omnia fere circum obſident)cuſtodias elapſi:
iterum in eorũ inſidias inciderent: ab iiſq; caperen=
tur. BAVDELIS. Omnia timeo: & quid timeam
neſcio. ABDISBAR. Deſine quæſo male ſuſpi=
cari: & ad eas miſerias: quas res ipa: & aduerſa hęc
tempora ferunt: metum & ſollicitudinem (vt reor)
vanam adiicere. BAVDELIS. Cedo Ragel: qua
lis fuit habitus iſte quem dicis? RAGEL. Cenſen
me potuiſſe ex ſpecula tam cito omnia conſiderare
ac perpendere? Illud tibi affirmare poſſum: ꝙ eo=
rum habitus propior noſtro q̃ Hiſpanico viſus eſt.
ABDIS. Rex ne dubita: nam niſi me animus fal=
lit: amici ſunt. BAVDELIS. Ita deus faxit. Sed
opportune adeſt Bomilcar alter ſpeculator. AB
DIS: Hic te certiorem reddet.

Bomilcar. Abdiſbar. Baudelis Rex.

ECquis me vnq̃ fuit fœlicior nũcius? Nemo
hercle quiſq̃. Nam tantum boni Regi ap=
porto: q̃tum a dis vix audeat optare. Sed
vbi eum quæram? quem perconter? ABDIS. Au=
din tu illum? BAV. Audio: ſed quid dicat nõ ſatis
intelligo. ABDIS. Lætus eſt. BAV. Ita videtur.
Heus Bomilcar. BOMIL. Haud mirum eſt reuo=
cari properantem de via. Quis me vult? BAV. Is
qui tibi imperare poteſt. BOM. Hem. ſaluus ſis
Rex. teipſum quærebam. BAV. Quid eſt Bomil=

car. quid affers? BOMIL. Affero nuncium: cuius te maxime participem fieri velles: si scires quãtũ in eo sit boni. ABDIS. Dixin tibi te frustra timere? BAV. Explica ergo quãprimũ quid apportes: & metũ: in quo nunc sum: : adime. BO. En adimo. Legati Thurcarum Imperatoris ad te cũ muneribus veniũt. BAV. Qui id scis? BO. Quippe qui ex ipsis audiui. Nam: vt diligẽtis speculatoris poscebat officium: illis visis: curaui vt scirem qui nam essent: & quid ferrent: quibus cognitis ad te q̃primũ aduolaui. BAV. Diligentiã tuam laudo. O summe rerũ opifex gratias tibi ago: q̃ ex tot vnus tãdem lætus allatus est nũcius. Abdisbar: propera illis obuiam: atq; huc ad me q̃primum eos adduce. Nam vbi intus quæ opus sunt facto: impauero: mox huc reuertar: vt legatos hic corã omnibus honorifice excipiam: quo populus qui iã diffidebat rebus suis ac nostris: horũ aduẽtu aliq̃tulum a malis respiret. Vos ad speculas vestras redite: atque heus curate: vt ita diligenter obseruetis: quę apud hostes gerant̃ oĩa: vt ne musca quidem illic se cõmouere possit. quin a vobis statim certior fiam.

Legatus Baiazit Imperatoris Thurcarum.
Abdisbar. Baudelis Rex Granatæ.

DIci nõ potest quãta me cœperit voluptas postq̃ Granatæ mœnia ꝓspexi. Tot enim pericula maris ac terræ in tam longa peregrinatione passus sum: vt nunq̃ me huc incolumen

12

peruentuꝝ putarē. ABDI. Nō mirum si gaudes. Quid est enī iucundius: q̄ extra picula positū: prę teritoꝝ laborū recordari. Sed Rex egredit. LEG. Salue optume Rex. BAV. Et vos saluete. LEG. Magnus Thucraꝝ Imp̄ator cū his litteris ad te nos ire iussit: quas vbi legi mādaueris: quod veniamus explicabimus. BAV. Lege has Abdisbar. ABD. Cedo: Soltan Baiazit magnus Thucaꝝ Imp̄ator Baudeli Granatæ Regi. S. P. D. Qui tibi has reddidit familiaris noster est magnę apud nos auctoritatis & gratię: ei mādauimus: vt nōnulla nr̄is verbis tibi nūciaret. Quare fidē ei habeas: & quę ex eo acceperis: putato ex me ipso accepisse. Vale ex vrbe nr̄a Cōstantinopoli. x. kl̄. Octobris. LEG. Optume Rex magno animi dolore nup̄ affect⁹ est inclytus imperator Thurcaꝝ: q̄ accepit ex tā munito & viris/armis/equisq̧ afluēti regno: nihil tibi reliquū esse præter hāc vnā vrbem imperii tui domiciliū: & tot quondam Regum potētissimorum fortissimorumq̧ parentem: quos ferunt vniuersæ Europę: populisq̧ Christiani nominis sæpe terrori fuisse. Reliqua omnia oppida/castella/vrbes/p̄uinciasq̧: partim belli impetu & terrore perculsas deditione facta: partim & maiore quidē ex parte: vi ferroq̧ expugnatas ac direptas: in hostiū tuoꝝ: imo cōium: ditionem iusq̧ cōcessisse: metuendūq̧ esse: nisi tibi aliūde succurrat: me cū magna tua tuorūq̧ clade: & simul Mahumetis sectatorū ignominia: aut hosti succumbas: aut turpē deditionē facere cogaris.

Cunq̃ animaduerteret: hoc incendiũ: nisi celeriter extinguat̃: aut saltẽ subductis fomẽtis imminuat̃: facile posse latius diffundi: & Affricã primo: deinde etiã Asiam fortasse corripe: statuit ad cõmune incendiũ extinguẽdũ: cõibus quoq̃ viribus occurrere: & ꝓ virili ꝑte: tibi regnoq̃ tuo: q̃ posset ope: nõ deesse. Itaq̃ nos huc ad te legatos misit: q̃ verbis eius polliceremur: primo quoq̃ tꝑe: quo tempe stiuũ esset ad nauigandũ mare: eũ ingẽti classe Siciliam Sardiniãq̃ inuasuꝝ: & ita illic omnia igni ferroq̃ vastatuꝝ: vt Hispaniȩ Rex: suoꝝ clade ꝑculsus: & in diuersa distractus: ab hoc affecto & ꝓpe iam cõfecto bello desistere: suisq̃ opem ferre: ac potius de ꝓpulsando q̃ de inferendo bello cogitare cogatur. Non minus autẽ libenter huc ad te subsidia imꝑator meus mitteret: nisi ꝑ tanta terraꝝ ac maris spacia abs te diuisus: id sibi difficilimũ periculosissimũq̃ fore existimaret. Quã ob rẽ optume Rex eius noĩe te bono erectoq̃ aĩo esse iubeo: hortorq̃ vt interim has belli difficultates ac pericula: lõgæq̃ obsidionis molestias/ patiẽter substineas: & q̃duis potius in animũ inducas: q̃ deditionẽ facere. Id est enim Christianoꝝ suꝑbiæ ludibrio esse: & in turpẽ ꝑpetuãq̃ seruitutẽ te tuosq̃ tradere. speresq̃ deos & homines auxilio tibi nõ defuturos: nisi ꝑ ignauiam/ pusillanimitatemq̃ (quod de tãtæ virtutis viro nefas est suspicari) prius tibi ipse defueris. Munera aũt hæc læto aĩo vultuq̃ suscipe: ea enim tibi de

more Baiazit mittit: vt sint fœderis & amicicię īter vos certissimū pign⁹ & monimentū. BAV. In tp̄e ipso Legate carissime: cū istis mandatis te inclytus Imp̄ator tuus: & ip̄a (vt reor) fata miserūt. Ita enī erā bello fractus: tot curis fatigatus: tot malis: tot aduersis casibus oppressus: ita spes oēs tanq̄ vanæ ex animo exciderāt: vt iā nihil fere aliud q̄ de facienda deditiōe cogitarē. Nunc quādo tam opportunū subsidiū mihi Baiazit pollicet̄: certū est omīa experiri: extrema quęq; pati: etiā si ad hūanos cibos redigeremur (vt in similib⁹ / aut forte minorib⁹ casibus Hierosolomitanos obsidēte Tito: ac plęrosq; alios populos fecisse tradūt) potius q̄ deditionē facere. presertim cū plura Imp̄atorē tuū q̄ polliceatur: re ipsa præstitu℞ confidā: ea animi magnitudine: ea potentia: ea postremo fide illū esse omnes prædicāt: statuiq; non cōmittere: vt quādo dii hominesq; nos adiuuāt (quod bene abs te dictum est) nobis metipsi defuisse videamur. Gratiā autē quā p̄ tātis erga me meritis illi referā: in hac pręsertim afflicta fortuna nullā habeo: sed sperare debet illū quē pie colit cōmunē deū. qui bn̄facta hoīm audit ac videt: & p̄ meritis vnicuiq; iusta pręmia tribuit. gratiā sibi cumulatissimā relatu℞. Ego vero si eius ope (quod spero) seruatus fuero: hoc imperiū: hāc regiā dignitatē: & postremo hanc animā ipsam: q̄ spiro: illi acceptā referam: memoriāq; tanti bn̄ficii colam beniuolētia sempiterna. Munera vero liben

ter accipio: eaqꝫ nõ tantũ vt amiciciæ ac fœderis no
ſtri: ſed fidei: quã mihi ſeruaturus eſt: firmiſſimum
pignus: perpetuũqꝫ monimentum inuiolata cuſto=
diã. Vos munera iſtæc intro auferte: ac dicite archi
triclino vt cœnam mihi & his nobilibus hoſpitibus
regio luxu paret: volo enim nos hũc diem lætum fe
ſtũqꝫ agere: & cũ omni gaudio & alacritate celebra
re. Tu vero legate cũ tuis regiam ingredere: vt dũ
ego ſacrificiis inter ſum: ac deo nr̃o ꝓ tantis meritis
gr̃as ago pauliſper requieſcas: & poſtea ſimul me=
cum in cœna recreeris. LEGAT. Ego vero ac lu=
bens: nam de via feſſus: quiete præſertim indigeo.

Fernandus Rex: Heliſabe Regina.
Petrus Mendoza Cardinalis.

QVis hoc non admiret̃: tanta hos perfidos
mauros præditos eſſe pertinacia atqꝫ ve=
cordia: vt cum undiqꝫ adeo circũſepti: vt
vix quiſquã niſi ꝑ incertos tramites & loca feris: ca
pris pene inuia: ad eos penetrare poſſit: cum armis
noſtris obſiſtere: famem diutius tolerare nequeãt:
tamen deditionem (quam ſe dudum oſtenderant
eſſe facturos) procraſtinent: & animũ noſtrum iam
ad maiora tendentem: in hoc ſegni bello detineãt
occupatũ? Nam ſi in aciem ſæpe prodirent: minus
ægre ferrem has obſidendi moleſtias. Sed poſt pri=
ma illa prœlia. quibus noſtrã militũqꝫ noſtroꝝ vim
ac virtutem ſenſerunt: ſemper ſe vallo ac mœnibus
tutati ſunt: nec aperti certaminis copiam vllam fe=

cere.REG.Sapiũt mea quidē sentētia.nã stultissimi forēt:si virtute ac viribus inferiores cũ supiore cõtēderēt.REX.Quid igit faciem?REG.Nempe vt cœpisti.Cũ opus est fortitudine:aliisq; bellicis virtutibus:qbus polles plurimũ: vt illis vtaris: Cũ opus est patiētia:ab q̃ nõ nunq̃(quę tua est animi magnitudo atq; ferocia)videris abhorrere:eam quoq; amplectaris.oĩa enim tp̃s habēt suũ. Nunc meo iudicio:patiētię tp̃s est:vt videlicet postq̃ hiems grauis instat:neq; manũ cõserere audēt hostes neq; sine manifesto piculo ad Vrbis mœnia tãta militũ frequētia:tot scorpionib⁹:balistis: tormētisq; bellicis munita:licet exercitũ admouere:tuę militũ q; saluti cõsulas/&æquo aĩo has belli moras pferas CAR.Sapiēter:more suo:Regina tibi cõsulit inuictissime Rex.Nã capitis adire periculũ:nisi necessitas vrgeat:nõ pbo.Et sane q̃to magis exupas virtute:tãto æquius est reginã:atq; adeo nos oẽs: qui ex te pendem⁹:de tua salute esse sollicitos: omnesq; casus:q homini accidere pñt:maturius expendere:& nõnunq̃ fortunã nimiũ fauētē metuere.REX Fateor ita esse vt dicitis:sed tñ strenuis ducibus vetus illud verbũ in ore semp esse cõsueuit:Non sine periculo fit magnũ facinus ac memorabile.REG. At id periculũ vbi de vita agatur:te adire minime velim:Qui scis an breui:si paulisper modo quieueris:veniam hostes oratũ venient:seq;: cũ id minus existimes:vltro dedant? REX. Nimis sero id fa=

ċturos arbitror: nisi eos omnibus modis & artibus terruerimus: nisi eos nunq̄ passi fuerimus quiescere: nisi postremo omnes nos aditus explorare: oēs ad expugnationem Vrbis vias tentare ꝑsenserint. CARDI. Video te Rex inuadendæ Vrbis cupiditate flagrare: quod magnopere laudo. Nā id magnitudini animi debet ascribi: verū a Reginę consilio: quo te ad patientiā adhortať: non sine magna ratione discedendū puto. Nam si tibi iucūdū est: gloriosūq; existimas: ĩ prœliis sępe versari: cōsyderes etiā oportet: nō minorē fere gloriam consecutū esse Fabiū Maximū q̄ Scipionem. Si quidē Hānibalē Scipio in acie vicit: eundē antea Fabius /iuueniliter exultantē pacientia sua domuit: & vt vinci posset effecit. Ille affricanns cognoīat⁹ est. Hic imperii scutū: & rei Romanæ restitutor a populo ē vocatus. Imitatus es hactenus Scipionē fortiter dimicando: imitare nūc paulisper Fabiū sapienter cunctando. REX. Laudo consilium vestrum: & eo vtar suo loco & tempore. sed mihi nūc aliud suadet occasio: quæ pretermittenda non est: Nam & Scipionem: quem me dixisti hactenus imitatū: & vere dixisti: vtinamq; vt eius virtutem sequor: ita assequi possem. sed Scipionem solitum dicere accepimus, tunc esse cum hoste confligendum: cum aut necessitas incidit: aut obuenit occasio. REGINA. Dic obsecro mi vir: quæ est ista occasio: quā tibi in præsentia secus q̄ nos consulimus: suadere

dixisti? REX. Dicam: neq; enim fas est quicq̃ vo=
bis esse absconsum ac reconditũ. sed animũ aduor=
tite. REGINA. Istic sum. CAR. Et quidẽ ego.
REX. Explorator Didacus modo nũciauit defen=
sores paucos esse in mœnibus: eosq; patientia no=
stra: quia proximis diebus paulisper quiescere per=
missi sunt: factos esse multo negligentiores solito.
Idẽ ait se adnimaduertisse in posteriore Vrbis par
te: locum quendam nõ satis munitũ: muro illic ve
tustate collapso: sed virgultis sentibus & caprificis
obtecto. eundemq; locum ab hostibus negligenter
custodiri: q̃ sit a castris nr̃is auersus: neq; ex ea p̃te
fuerint hactenus ab exercitu nostro vexati. REG.
Quid igitur facere cogitas? REX. Si tacueris: citi=
us audies. REG. Taceo: ac lubẽs: nam mulieri de=
cus affert taciturnitas. REX. Hoc mihi sedet in a=
nimo: quando hæc se præbet occasio: belli tentare
fortunam: lectissimos milites: ex ea parte vbi lo=
cum dixi minus esse munitũ: in insidiis collocabo:
reliquum exercitum: ad hanc partẽ: quæ castris op
posita est: ad mœnia admouebo. hi scilicet pugna=
bunt acriter: totũq; in se hostium impetum oculosq;
couertent. Interim fortasse dabitur occasio iis:
qui in insidiis erunt: mœnia defensoribus vacua ca
piendi: in vrbemq; irrũpendi. CAR. Profecto pru
dentissime istud consiliũ tibi venit in mentem: idq;
magnope laudo: nam p̃spere gerendæ rei faculta=
tem omittere: extrema demẽtia est: REG. Placet

hoc tibi consiliũ? CAR. Quid ni? cũ sit plenũ prudentiæ. REG. Mihi quoq; ita videt̃. Sed si pugnare statuis mi vir. REX. Statuo quidẽ. REG. Obsecro ne ad mœnia propius accedas: vnde te balistę aut tormenta impetere possint: nimis enim misere ea timeo. REX. Ne timueris: deus enim cuius causam agimus: nos tuebit̃: pugnabitq; nobiscum. Tu modo (vt solita es) ad ipsum: ac diuũ Iacobũ: quẽ tam pie colis: preces fundito. cõfido enim pro ea religione ac pietate: quæ in te summa sunt: tuis precibus victoriã nobis posse impetrari: queãdmodum (vt sacra narrat historia) populus Israelita Moyse orãte vincebat. REG. Vtinã quidẽ digna sim quę audiar: nã pię preces nõ deerũt: sed spero poti⁹ deum (qui tuam sibi deditã mentem intuetur) qua nõ ad tuam: sed ad eius laudem & gloriã omẽs actiones/conatus/cogitatiõesq; tuas dirigis: virtutẽ tuã adiuturum. REX. Ita ꝑ sua immensa bonitate: nõ ꝑ nostris meritis (quę perexigua sunt) faxit. Heus tubicen admoneto omẽs duces: centuriões & milites nostros: ad pugnã ineundã se parent: vt cũ tempus pręliandi mihi visum fuerit: nulla sit mora: q̃n eos instructos in aciem educere valeã. Eamus iam hinc in castra: vt ego quoq; arma induam: & milites adhorter. REG. I præ. nos te sequemur.

Hametes explorator. Mansir custos.

N. Aꝫ ego infœlix homo sum: qui nihil vnq̃ nisi molesta ac tristia regi meo nunciem.

MAN. Iussit me Rex hic in porta: quę ad hostes spectat: dū sacris interesset/ac cœnaret: assidere: & qui intrarēt quiq; exirent: diligēter obseruare: ac si q̄d ex hostiū castris noui afferret: renūtiare. HA. Sed mihi ad Regē pperato opus est. MAN. Quis est qui tā huc festinat: & secū nescio quid fabulat? HAM. Vt q̄ primū Regem conueniam: & huius q̄cquid est pticipem faciam. MAN. Ibo obuiā homini: vt sciam q̄d afferat: nā nisi me oculi frustrantur: explorator est Hametes. HAM. Nisi enim is statim: quoad potest: rebus suis ac nostris cōsuluerit: aut poti⁹ deus quispiā nos respexerit: Actū est illicet. perimus. MAN. O Hamete. HAM. Quis me vult? MAN. Mansir amicus tuus. HA. Quid est quod me velis? MAN. Quid apportes scire velim. HA. Regius sum explorator: nō tu⁹: MAN. Verū: sed tñ licet ne mihi hoc saltē scire: læta ne: an tristia apportes? HA. Istuc tibi vultus & color meus: me tacente: indicare possunt. MAN. Tristia ergo sunt: nam & ora pallor occupat: & tristis ac perturbatus videris. HAM. Bene ariolaris.

Baudelis Rex. Hametes explorator.

Rouiso q̄d rerū geratur: an nostri in officio sint: & itē an hostes noui q̄cq̄ (vt assolēt) moliant. HA. Regē opportūe video. adibo ppere. BAV. O Hamete. HA. Salue Rex BAVD. Quid affers? HAM. Heu me miserum. non læta. BAVD. Hem. Istuc haud mirum est

quippe qui per hosce annos aliquot nunquã nisi ta
lia nuntiaueris mihi. HAM. vt res sunt: ita nunciũ
esse oportet. BAV. Eloquere vno verbo quid id
siet: Nã quandoqꝫ magis cruciant expectata mala
q̃ præsentia. HAM. Regem Hispaniæ ex transfu=
gis comperi: decreuisse exercitum omnem: cũctasqꝫ
bellí machinas mœnibus admouere: & fortunã:
quæ hactenus ei semper arrisit: experiri suã. BAV.
Ve misero mihi. Nonne hoc monstri simile est: me
non potuisse vel diem vnum integrum lætum age=
re? Paulum gauisus eram aduentu Legati Impera=
toris Thurcarũ: en statim hic nuncius perturbauit
omnia. Verum illud profecto verbum est: quod a
sapientibus dici audio: Risus dolore miscetur: & ex
trema gaudii luctus occupat. Sed quem horsum fe
stinantem video? Audalla cursor noster est. Aliqd
credo apportabit eiusmodi. Pręstulabor eum hic
paulisper: nã iam hic aderit: ita in cursu velox est.
Interim cogitabo quæ mihi facto opus sunt: vt ho
stium impetus: si vrbem oppugnatũ uenerint: pro=
pulsem. Nam quando tanta nobis subsidia ꝓmit=
tuntur: non decet me fracto & consternato animo
esse: & cõmittere / vt prius ꝑ ignauiã aut metũ: ho=
sti succũbamus: q̃ a Thurcaꝝ Impatore succurrat̃.

Audalla cursor. Baudelis Rex

VBi ego nunc regem quæram? qua potissi=
mum insistam via? BAV. Quam cito Au
dalla curriculum euasit: num me hominis

celeritas fefellit? AVD. Regem opportune video. Rex æternum viue. BAV. Quid est? AV. Recte. BAV. Quid recte? AVD. Audies: Offendi modo Tabellariũ Numidiæ regis: qui deceptis hostium excubiis magno cum periculo se euasisse narrabat: aiebatq; cum regis sui litteris ac mandatis q̃ lætissimis ad te properare. quo audito ego præcucurri: vt te q̃primũ hoc afficerẽ gaudio. BAV. Vtinã tibi vera narrarit: Sæpe enim Tabellarii (vt vulgo dici solet) in ore mendacium: in tabellis veritatem ferunt. Sed quicq̃d sit: eum ad me intro deduci curato: Nam militibus edicere volo: vt arma capiãt: paratiq; sint: vt si hostis ad mœnia propius accesserit: & impetere & propulsare possint.

Audulla cursor. Tabellarius Numidiæ Regis. Puer.

HOspes q̃ cito me consecutus es: nõ videris sane lassus de via. TABEL. Assuetus sum huic labori. Nam a puero Africam Europamq; perferendis huc & illuc tabellis peragraui. AVD. Vere dictum est: Magni referre hoc vel illo modo ab ip̃a adolescentia institutum esse: Sed rex iam te expectat: ei enim aduentum tuum nunciaui. TABEL. Vbi is est? AVD. Intus. TABEL. Fac me ergo ad eum deduci. AVD. Ea imprimis gratia hic restiti: I puer & erecta hunc in Regiam ducito. Ibi Rex est: nam ego hic amicum paulisper volo opperiri meum: mox ego quoq; istuc cõcessero.

PVER. Præſto ſum. tu me ſequere. TAB. Propera. ſequor. AVD. Quam gaudeo me primũ Regi aduentum huius Tabellarii nunciaſſe: nam ſi vera mihi narrauit: aliquam apud Regem inibo gratiã: ꝙ primus ei id gaudium obiecerim: & ſimul aliquo forſan munere (vt in talibus ſolet eſſe liberalis) me afficiet. Sed hic meus amicus ceſſat diu: ſi ad cõſtitutum venire volebat: iamdudum eum hic adeſſe oportuerat. Nam quæ eſt hæc hominum impudentia? Non ſatis habent amicorum vti opera: niſi etiã eos longe expectationis mora defatigent. Sed Rex foras exit: lætus eſt: q̃tum video: verus fui nũcius. Ego vero ad meum munus abeo. ne Rex me hic videat ociosum. nam compellandi eum non ſatis idoneum tempus videtur.

Baudelis Rex.

GRatias tibi ago ſumme Iuppiter: q̃ me ex alto miſeratus: tãdem tot miſeriis ęrũniſqꝫ noſtris diuinam aliquam opem præſtiturum te ſignificaſti. Tu enim (tu inquã) paulo ante Thurcaꝝ Imperatori eam mentem indidiſti: vt inſulas hoſtis noſtri ditioni ſubiectas: ꝓponeret inuadere. Tu idem nunc Numidiæ regis oculos hactenus calligantes aperuiſti: vt aliquando intelligeret: nõ poſſe hoc Regnum cadere: quin ſecum magnam Africæ partẽ trahat: pariqꝫ ruina inuoluat. Tu itaqꝫ hoc ei in animum induxiſti: vt quod ꝑ litteras ſuas: quas modo hic Tabellarius reddidit:

mihi ostendit: in auxiliũ nostrũ: cũ omnibus regni sui viribus: terra mariq́ȝ descẽdere ꝓximo Vere decreuerit. Quare pater omnipotẽs ne tãto tuo fauori deessem: Almansorẽ Præfectũ cũ omni equitatu: & meliore copiaꝝ ꝑte iussi posteriore vrbis porta exire: exercitũq́ȝ hostiũ nihil minus opinantẽ a tergo inuadere. Spero enĩ te duce: illũ facile casũ victoriæ inuẽtuꝝ: aut saltẽ eatenus ꝓfectuꝝ. vt hostis sibi quoq́ȝ cauẽdũ esse cognoscat: libẽtiusq́ȝ nos quiescere patiatᷣ: interim ꝓmissa subsidia hic aderũt: & nõ solũ ꝓpulsare bellũ: sed etiã inferre poterimus. Nũc huc prodii: vt prȩsto essem: si illis auxilio opus foret: nã reliq̃ oĩs copiaꝝ pars in armis est signũ a nobis expectãs: aut si hostis exercitum ad muros admoueret: vt ad resistendũ parati essemꝰ. Sed quid est hoc q́ȝ Regina ita examinata ad nos egreditur? Non temere est. prodibo illi obuiam: vt q̃primum quicquid id est: sciam.

Regina Granatæ. Baudelis Rex: Anthypho somniorum coniector.

MIserã me: q̃ timeo quorsum euadant hȩc visa somniorum? Sed eccum Regem video. Salue vir. Salue nostra spes. BAV. Et tu quoq́ȝ salua sis mea vxor. vnde tibi ista trepidatio? REG. Non ab re est. quia videlicet sum de tua / exercitusq́ȝ salute sollicita. BAVDE. Istuc pudicæ: & virum suum amantis matronæ est. Sed q̃d noui est: q́ȝ nũc magis solito sis de nobis anxia?

REG. Dicam tibi: Nam huc ea gratia ad te prodii. BAVDE. Dic quæso quid est? REG. Accœpi te mandasse Almonsori copiarũ tuarum Præfecto vt hostes adoriretur: id nollem factum. BAV. Cur nolles? REG. Quia præter id quod displicet: te tuam populiq́ salutem in tam manifestũ discrimen coniecisse: somnium: quod proxima nocte vidi: maiorem in modum me terret. BAVD. An tu somniis credendum esse existimas? REG. Quid ni? cum & ipsa in vtranq́ partem multa somnia vera experta sim: & a sapientibus viris acceperim: solere deos ꝑ somniũ futura nõnunq̃ mortalibus significare. an nõ in tuoꝶ sapientũ numero & somniorum cõiectores habes? BAV. Habeo quidẽ. sed raro eorũ opera vtor: quanq̃ ipsi sæpe mihi persuadere conant̃: ne somnioꝶ monitus negligam: enumerantes Almicaris: Hannibalis: matris Phalaridis: Sophoclis: Socratis: & aliorũ plurimorũ tam philosophorũ q̃ ducũ somnia: quæ nõ magis somnia q̃ oracula certissima fuisse contendũt. REGI. Cum igitur somniorũ veritatem tot exemplis confirment: & pluribus rationibus asserere: vt credo: possint: cur fidem illis abuegas? BAV. Non abnego omnino: sed nõ facile adducor: vt illis credam. Sed cedo istuc tuũ somniũ. REG. Visa erã secundum quietẽ videre ingenti suborta tempestate fulmen e cœlo magno cũ fragore lapsũ: tẽplũ: quod Meschit dicimus: magno motu concutere: Mahu-

metis & aliorum prophetaꝝ nostrorũ monimenta ad terram dare. Indeq; statim in Africam trãsgressum: magnam eius ꝓuinciæ partem depopularier. Quo somnio exterrita: e sopore cõfestim corpus ꝓ ripui: fuitq; in animo id tibi extemplo nunciare: ob testariq; / ne q̃d magnæ rei hodie aggredereris: Ne scio q̃d enĩ animus mihi præsagibat mali: ni verita essem: ne me nimiã (vt ais) fidem somniis adhibentem tuo more deluderes. Nunc cum accepissem te misisse Præfectum cum exercitu: qui cũ hoste confligeret: diutius mihi reticendum nõ putaui. BAV Prudenter fecisti: nam & si ego nõ soleo magnopere huiusmodi rebus moueri: tamen nihil omittere: quod vsui aliquãdo esse: & ad capiendum consiliũ pertinere possit: prudẽtis esse existimo: præsertim cum somnium istud tuum tale sit: vt videat̃ negligi non debere. Aduocemus igitur Antyphonẽ: qui nobis hoc somnium coniectet: Nam is præter cęteros in hoc genere pollere existimatur. ANTY. Ecc cum me. quid Rex iubes? BAVDE. Tun hic eras? ANTY. Eram quidẽ. BAVD. Quid igitur hactenus reticuisti? ANTY. Quia nõ decet seruũ: domini se colloquio impudenter ingerere: & simul quia Reginæ somnium me magnoꝑe ꝑturbauit. BAV. An tu id audisti? ANT. Quid ni: qui inter hos comites tuos vna semꝑ affuerim. BAV. Quid sentis: aut quæ te res adeo: vt ais: ꝑturbauit? ANT. Nõ vna sed plurimæ. Cęteꝝ / velim Rex vt alios quoq;

coniectores: ac Mathematicos tuos conuoces: qui mecum vna hoc sonmiū interpretentur. Nam plurimorum iudicium certius est. & dici solet: illic esse salutem: vbi fuerint multa consilia. BAV. Nihil opus est aliis. Nam plus vni tibi in hac arte tribuo: q̄ reliquis omnibus. Edissere igit̃ mihi vno verbo: si potes: quid sibi velit hoc somnium. ANTY. Dicam / licet inuitus. BAVDE. Eloquere subito. Nam me istæc tua plus torquet mora. ANT. Finem Regni tui iam affore: hoc somnio significat̃. BAVD. Hem. Vnde coniecturam facis? ANT. Dicam. Tempestas: quā se vidisse in somnis Regina cōmemorat: bellum est: quo Regnum tuū: tanq̄ agri: tempestate vastatum est. Fulmē: Hispanię Rex est: qui nimirū a cœlo missus dici potest: Nā vt vides: illi cœlum & sydera omnia fauēt. Cōcussione templi & monimētoꝝ in terrā casu: portēdi autumo: hanc vrbem breui in hostium potestatē venturam: & in ea nō amplius Mahumetis legem: sed Christi seruatam iri. Postremo transgressio eiusdē fulminis in Africam. & illa depopulatio: manifesto significant: hac vrbe capta: bellum in Africam traiecturū: Hispaniæq; Regē: ea ꝓuincia impetu belli perculsa atq; ꝓstrata: maiore ex parte potiturū. BAVDELIS. Heu me miserū. q̄ metuo: ne eueniant ista quæ vaticinaris. Ita enim apte somnium illud interpretatus es: vt non somnium: sed oraculum aut historiā mihi viderer audire. Quid igit̃ fa=

ciam Antypho? ANTYPHO. Quid facias: nisi vt iram dei: qui tibi nunc infensus est: si possis: placare studeas: ac tibi Regnoq; tuo: dum licet: consulas. BAVDELIS. Recte mones. Sed placandorum deorum munus ad te potissimũ ptinet mea vxor: quę cum religione ac pietate præstes: facilius nobis numina irata recõciliare poteris. REGINA. Nihil faciã libentius: nõ q pietate superiorem me existimem: sed vt quemadmodum meo somnio mala fata tibi cognita sunt: ita meis precibus: si fieri possit: eadem auertantur. BAVDELIS. Ita deus faxit. abi supplicatum. REGINA. Abeo: vos me sequimini.

Baudelis Rex. Antypho. Messi cursor.

NVnc vna spes est in exercitu nostro: qui si bene rem gesserit: nõ erit tam cito fortassis omnino desperãdũ. Si male: actũ est illicet. Ita ne censes Antypho? AN. Quid sentirẽ iã tibi explicui. Ita pfecto eo somnio dei volũtatẽ mihi perspicere visus sum: vt vix fieri posse putẽ: amplius vt lęti quicq̃ aut psperi nuntieẽ. BAV. Tace. Iã sciemus: nũ quæ in exercitu spes reliq̃ siet. Messi cursorẽ ex nr̃is: qui cũ Prefecto exierat: huc pperãtem video. prestolari volo: vt primus sciã: qd boni aut mali afferat. Veh misero mihi: vt animus inter spem & metũ dubi9 trepidat. Eestina Messi. vt mihi nũc piger videẽ. ANT. Nõ mirũ. Nam cupido animo celeritas ipa tarda est. Sed qd pperas scire:

quæ fortasse post velles nescisse. BAVDE. Quoniam hoc more humani ingenii euenit: vt nimis miseri mortales miserias suas non properent. Messi. Satin salue? MES. Vtinam. BAVDE. Quid mali est? dic statim mihi. MES. Exercitus. BAV. Quid exercitus? MES? Tuus. BAVD. Iam teneo. fusus est? MES. Immo ad internitionē cæsus. BAVD. Heu me miserum. Perii. Interii. Nullus sum. ANTYPHO. Ne te crucia obsecro Rex. BAV. Occidit/occidit spes omnis: & fortuna nostri nominis. exercitu amisso. ANT. Quin satius est: vt dū tempus est: prius quā hostis vsus victoria. mœnia inuadat. seniores & proceres tuos in conciliū huc euocari iubeas: ac de eorum cōsilio: tibi regnoq; tuo: quo ad fieri possit cōsulas. BAVD. Bene mones: prȩsertim cum ego prȩ dolore vix sim apud me. Tutemet igitur cura: vt Serraia cum reliquis: quos solitus sum in rebus grauioribus consulere: subito huc adsint. ANTYPHO. Curabitur. BAV. At celeriter. ANTY. Iam faxo hic aderunt.

Baudelis Rex. Messi cursor.

INterim volo ex cursore rem certius cognoscere. Dic mihi Messi: si exercit⁹ noster funditus deletus est: quonā modo tu incolumis euasisti? MES. Dicam tibi. prœlium in cōualle istac/sinistrorsum cōmissum est: me Præfectus in ædito ac tuto monte: vnde spectari possent omnia locarat: quo tibi victoriæ/aut fugæ nuncius essem.

cuncta itaq; vidi: & ad te propere cucurri. BAV. Cedo. Ipse præfectus quid? MESSI. Occidit vna cum ceteris. Strenuissimus enim quisq; in pugna cecidit: pauci admodum viui: licet grauiter saucii: in potestatem hostiũ redacti. BAVDELIS. Quid: Rex ipse prœlio interfuit? MESSI. Non interfuit solum: sed præfuit: vidi ego illum nostrorum sanguine madentem, per totum agmen manibus/oculis/clamore volitare: & strenui militis: & optimi simul Imperatoris officia exequi. BAVD. Male est mihi. reuertere ad tuam speculam: vt obserues: q̃d hostes parta victoria moliant̃. MESSI. Fiat.

Baudelis Rex.

O Fortuna: quæ soles esse tam inconstans & varia: vt in meam meorũq; cladem ac pernitiem cõstans & certa es? Decimus agitur annus: ex quo nullum fere diem lætum exegi. Omnia semper aduersa fuere. Raro quicq̃ nisi turbulentum: triste: ac molestum aut audiui: aut vidi. Res dura: spes multo fuit asperior. hodie paululũ gauisus eram aduẽtu legatorum. heu misero mihi: quã cito ad luctum & lachrymas ea gaudia reciderunt. Sed eccum Antyphonem: cum Serraia & reliquis senioribus adesse video.

Antypho. Serraia. Baudelis Rex. Hali Consultor.

ITa ne censetis? SERRAIA. Prorsus ita. Nam nulla alia salutis via ostendit̃. BAV

DELIS.Heus Antypho.Diligens fuiſti in mãdatis noſtris obeundis. ANTYPHO.Meo functus ſum officio.Sed non fuit opus me in his cõuocandis magnopere laborare.Nam audita clade exercitus: quã incertis rumoribus neſcio quo modo acceperant: ſponte cõuenerãt omnes. Iamq; huc ad te ibant: te vt orarent: tandem aliquando tuę communiq; omniũ ſaluti proſpiceres.BAV.Audierũt ne quæ geſta ſunt omnia? ANT.Plura q̃ vellent. BAV. Vidiſtis ne vnq̃ hominẽ infœliciorẽ: q̃ ego ſum? SER.Me: atq; adeo hos omnes collegas meos.quippe qui tuam ac noſtram vicem doleamus. BAV.Non ita eſt.Nam quo meus ſtatus eſt ſublimior: eo caſus eſt altior: & ruina grauior. SER. Verum eſt.ſed tu ſtare potes nobis cadẽtibus: nos te cadente: ſalui eſſe non poſſumus. BAV.Miſſa hæc faciamus: quid tandẽ in tanta aduerſitate fortunæ mihi conſulitis? SER. Dicant ipſi: quibus cum/vt iuſſiſti cõmunicaui omnia.Nam quid ego ſentirem: in initio cum nondum eſſet ſubſecuta clades exercitus: tibi explicui. BAV. Dic Hali quid tibi videtur? HALI.Me ne? BAV.Te ergo.quẽ vt ætate: ita prudentia cęteros ante ire par eſt.HALI.De prudentia alii iudicent: ſtudium certe & fidem erga te meam: ſummãq; in conſulendo libertatem: tute noſti. BAVDELIS.Nihil deeſt tibi quod ad fidum amicum: & ſummum virum pertineat.Sed dic quid conſilii mihi capiundũ ſit. HA

LI. Quando ita iubes: dicam id quod mecum vna omnes isti sentiunt. Nam iamdudũ inter nos hanc rem tractamus: & sup ea disceptam9. BAV. Hem istuc volo: & si potes: vno verbo expedi. HA. Iam Omnes q̃ primũ deditionem tibi faciendã esse censemus. BAV. Hem. HALI: Quid dubitas? cũ id non modo necessarium: verũ etiam vtile sit. BAV DE. Quo modo? HALI. Primum vides amisso exercitu & omni flore iuuẽtutis: nullam tibi amplius in armis spem fore: metuẽdũq; esse ne hostis: tãta victoria elatus: mœnia inuadat. Quod si fit: perimus omẽs illicet. Vi enim vrbe expugnata (quod tantæ potẽtiæ ac virtutis viro erit pfacile) aut mortem crudeliter oppetemus: aut in prædam miserandamq; seruitutem: vna cum cõiugibus & liberis trahemur. Deinde: vt hostis quiescat: quod (mihi crede) haud faciet: non intelligis hunc populum: tanta senum .puerorumq;. ac mulierum turba superstite: cum iam omnium nos alimentorum genera defecerint: famem diutius tolerare non posse? Nam in externis auxiliis spem ponere: ea vero summa foret dementia. Vt enim omittam: ꝙ ea iampridem frustra expectam9: illud dico: si vniuersa Asia & Africa in auxilium nostrum consurgeret: vix fieri posse: vt hanc vrbem ex faucibus imminentis hostis: iam iamq; absorbentis eripereret. BAV. Quæ nos vis belli vrgeat: & famis necessitas: sat scio. Sed ego mortem seruituti anteponẽdã puto.

Nam quid est aliud se dedere : q̃ in seruitutem se hosti addicere. HALI. Non ita est Rex. Magni enim referrre arbitror cui te dedas. Primũ Fernando & Hellisabe Hispaniarum principibus subesse: non seruitus sed libertas appellãda est. Sunt enim (vt nostri quoq; fatẽtur / & cõstans fama prędicat) tantæ humanitatis : mansuetudinis : atq; clemẽtiæ : tantum in summa potestate rerum omnium modũ tenent : adeo deniq; sunt omnibus animi & corporis dotibus ornati : vt beatius pene videat̃ : illis seruire : q̃ aliis imperare. Deinde si te spõte dedideris : non vt seruum : sed vt clientem : & amicum in suam fidem : qua sunt benignitate (mihi crede) recipient. Rondẽses : Loscani : & plæriq; alii : qui se spõte dedidere : quibus nihil pene ademptum est præter iniurię licentiam : quiq; pari quodammodo iure cum Hispanis viuũt : Regiæ humanitatis & clemẽtiæ locupletissimi testes sunt. At Malacenses (vt alios sileam) qui obstinatis animis belli impetum experiri voluerunt : patria capta & direpta : in catenis per omnẽ Europam tracti : suo ludibrio omnes gentes impleuerunt. Postremo si tibi soli consiliũ caperes : forsan tuam istam animi magnitudinem nõ improbarem : qua dicere soles : præstare : virorum more pugnãtes occũbere : q̃ vlli hominũ subesse. Nũc cũ simul etiã deliberandũ tibi sit : de cõiugibus & liberis : atq; omni populo ditõi tuę subdito : si tibi minus pa[illegible] at illis ꝑcas : & tua ꝑtinacia nõ cõmittas

vt ea illis eueniant: quæ vrbe capta victis accidere solent: quæ quidem talia sunt: vt ea fugiat ac reformidet oratio. Quare cum necessitas te: vt fateris: vrgeat: vtile sit: & nõ indecorũ tam modestis: tam mitibus: tam omni virtutum genere præstantibus Principibus colla submittere: nihil cũctandũ: quin statim deditionem facias: censeo. BAV. Ita vobis videtur. HALI. Non solum videtur: sed id vt facias: etiam atq; etiã obsecramus. BAV. Fiat. Nã malo vobiscum errare: q̃ mea prudentia fretus: recte sentire. Eamus igitur intro: vt oratores eligam: & ea: que ad deditionẽ faciendã ꝑtinent: parem.

Gutterius pręceptor maior equitũ Iacobensium. Fernandus Rex. Petrus Cardinalis.

EST vt dixti Rex. Non enim satis est bono Imperatori vincere: nisi etiam victoria vti sciat. REX. Et propterea quãdo hęc victoria nobis cœlitus data est: decreui: vt soleo: successus meos vrgere: numinũq; fauori instare. Atq; ea gratia huc prodii: vt hinc ꝓcul considerarẽ: in quã potissimum muroꝝ partem machinas dirigã. qua vineæ agendæ: vbi scalæ admouẽdæ sint: vbi equitatus: vbi peditatus disponendi: vbi insidiæ collocandæ. GVT. Sed quis vnq̃ putasse Mauros istos ausuros esse exercitum tuum vltro lacessere: cũ plures iam menses præ timore portas vrbis egredi formidarint? REX. At suæ stulticiæ ac temeritatis debitas pœnas dederunt. Verum hoc nihil est. Cras

faxo vt noſtram ac militũ vim melius ſentiant. Cer tum eſt enim vrbem cras primo mane: omnibus vi ribus totaq; belli mole adoriri: indeq; nõ / niſi ea ex= pugnata & ſolo æquata / diſcedere. GVT. Facile id fuerit: ſi tua virtute ac militum robore vti volue ris. REX. Ita ſpero. Sed ego hactenus hanc expu= gnationem diſtuli: qꝛ oſtendebãt hoſtes: quotidie fere deditionẽ ſeſe facturos. Ego aũt militũ ſaluti: (quos filioꝝ loco diligo) ꝓſpiciens: libentius lõgę obſidionis tędia ſufferebam: q̃ eos in diſcrimen ad= ducerem. CAR. Rex viden tu illos vrbe exeuntes? REX. Video nũc: poſtq̃ oculos in eos cõieci. Sed quos nam eos fore putemus. aut quid ferre deniq;? CARDI. Neſcio. niſi qꝛ inermes horſum veniũt: & ſi ſatis cerno: oliuæ ramum paciferę: manibus ge ſtant. REX. Demiror hoc quid ſit: niſi forte ſint Oratores: qui veniant vt ſe dedant / veniam pacẽ= q; poſtulẽt. CARDINA. Bene ſibi: ſi id fecerint: conſulent. REX. Neſcio quid inter ſe colloquun= tur: aucupemur eorũ ſermonem: & eo pacto: quid veniant: ſciemus. CARDINALIS Iſtuc opti= mum eſt.

Orator Baudelis Regis. Cardinalis.
Fernandus Rex. Gutterius.

Roſecto quãto magis magiſq; cogito: tan to magis hanc deditionem laudo. CAR=

DI. Audín tu íllũ? Nescio quid de deditione lo=
quitur. REX. Audio. ORATOR. Nam hac po=
tissimũ via: salutem nobis/cõiugibus/liberisq; no=
stris parabim⁹: & vrbem direptiõe excidioq;: quod
imminebat liberabimus. CARDINALIS. Non
dubium est: quantum audio: quin isti deditionem
facturi veniant. REX. Ipsi viderint. Nam ego
vtrum malim: nescio. si enim se sponte dediderint:
militum saluti (quos in discrimen adducere nõ erit
necesse) prospexero. Sin obstinato animo obsidiũ
tolerare voluerint: virtutis exercendę/& adipiscen
dæ glorię latiorem campum prębuerint. siquidem
magis virt⁹ enitescet: & cumulatior erit nostra glo
ria: vi & armis expugnata Granata: quod breui cõ
sequemur: q̃ spontanea hostium deditiõe recepta.
ORATOR. Opportune Rex adest: & non præ=
uideram. Procidamus ei ad pedes. Salue Rex inui
ctissime: & omniũ quos terrra substinet: gloria &
honore dignissime. Cum te non lateat q̃ graue du=
rumq; videri debeat homini cũ Regia dignitate na
to: & ab ipsis pene incunabilis: pluribus populis gẽ
tibusq; imperare assueto: alienæ se ditioni sponte
subiicere: existimare merito potes: non sine sũma
vrgẽtiq; ratione Baudelim Regẽ hactenus nrm: de
ditiõis faciẽdę (cui⁹ gr̃a nũc ad te Magnanime Rex
venimus) cõsiliũ cœpisse. Licet enĩ fames/ferrũ/ac
postremo re℞ oĩm difficultas ad hoc illũ impellere
videantur: tamen (mihi crede) plus apud eũ/nosq;

omnes opinio & quodãmodo certa ſpes tuæ boni=
tatis: fidei: atq; clemẽtię valuit. Niſi enim ipſe om=
niſq; populus eius ditioni ſubiectus te his: quas mo
do nominaui: reliquiſq; tuis ſingularibus virtutib⁹
erga ſe vſurum conſideret: quiduis potius perpeti:
q̃ tibi ſe tradere cogitaſſet. Nõ deerat profecto no
bis animus: ſi vis ferri vrgeret: mortem fortitęr pu=
gnando oppetere: aut fame ingraueſcente: eã quo=
quo modo tolerare patiẽter: donec aut amici pro=
miſſa ſubſidia mitterent: aut deus fortaſſe quiſpiã
nos reſpiceret. Verum hæc (quam dixi) opinio: &
ſpes de tua ſumma bonitate ꝑſuaſit: vt viuere etiã
nunc Baudeli ac nobis omnibus libeat: neq; pude=
at tibi tam inclyto Regi: tam benigno miſericordi=
q; victori ceruices ſummittere. Itaq; Baudelis no=
mine: ipſum: omnem populum: vrbem: agros: di=
uina humanaq; omnia in ditionem arbitratũq; tuũ
tradimus. Nunc tuum fuerit: ne illum noſq; ſimul
hæc ſpes fruſtretur: prouidere. Quod vt facias etiã
atq; etiã ſuppliciter oramus & obſecramus. REX.
Prudenter factum eſt ab rege veſtro ac vobis. ꝙ no
ſtram benignitatem q̃ vim & arma experiri malui=
ſtis: quodq; nullum vobis eſſe ad ſalutem tutiorem
portum intellexiſtis: q̃ ad noſtram fidem clemen=
tiamq; confugere. Quod ne fruſtra feceritis: ſedulo
a nobis (bono animo eſtote) curabitur. ORAT.
Ita ſperamus optume Rex. REX. Cęterum quo
certior ſim huic deditiõi nullum ſubeſſe dolum: iu=

beat ſtatim Rex nobilium liberos obſides dari mihi: arma omnia huc transferri: captiuos ex Christianis: quotquot in vrbe ſunt (quorum ſalus ac libertas mihi præcipue cordi ſunt) ad me deduci. ORATOR. Et hæc & alia quæcunq; iuſſeris: faciet: ac lubens Baudelis ſeruus tuus: ne dubitaueris. REX. Ite ergo & hæc curate. ORATOR. Factum puta. REX. Tu Gutteri: cum lecta peditum manu paratus ſis: vt cū obſides dederint: & huc arma detulerint: vrbem recipias: portas / arcem / munitaq; omia vrbis loca validiſſimo presidio firmes. Id vbi feceris: ex ſumma arcis turre ſolita noſtra ſigna extollito. Tibi enim tanquā præceptori maiori equitum Iacobenſium: merito debetur hic honor & labor. GVTTE. Nihil vnquam in omni vita feci libētius: q̄ hoc facturus ſum: etiam ſi vitæ periculū: (quod nullum imminet) mihi eſſet adeūdum. Nā quid mihi poteſt euenire glorioſius: q̄ me primum poſt tot ſæcula: in arce Granatę: dei noſtri & tua victricia ſigna collocaſſe? Vos commilitones mei: eia arma ſumite: & mecum ad vrbis portas propius accedite: nolo enim vt vlla ſit mora: quin ſtatim: cum tempus fuerit: vrbe potiamur. CARDI. Quantæ tibi Rex laudi: & q̄ immortali gloriæ hoc fore putandum eſt: cuius conſilio / ductu / ac virtute ſingulari: hoc tam diuturnum: tam crudele: tam inteſtinum: ac viſceribus ipſis Chriſti fidelium inhærens: occœptum: adminiſtratum: & confectū eſt bellū?

Cum tantum Gutterius noster (& merito quidẽ) iam nunc glorietur: se primũ Granatæ portas & ar cem: tuo nomine victorem intraturũ. REX. Quin potius deo nostro: a quo emanãt bona cuncta: gra cias agamus. CAR. Vt pium & catholicũ princi= pem decet loqueris: & vere. Deus enim tibi eã mẽ= tem indidit: vt solus eam maculã delere velles: quę iam insederat: ac ꝑ tot sæcula inueterauerat in po= puli Christiani nomine. ꝙ Mahumetis sectatores: qui Asiam iamdudum nobis / Africãqꝫ eripuerãt: nõ modo suis latissimis terminis cõtenti nõ essent: sed in Europa / peculiari nostra / debaccharent. Idẽ in suscepto: cõtra perfidos istos Mauros bello: istã constantiam & pacientiam contulit: vt nullo labo= re: nulla inedia: nullis vigiliis: nullis deniqꝫ incom= modis molestiisqꝫ frangereris. Idem in tot maris ac terræ periculis incolumem te custodiuit: & postre= mo ad hunc seruauit diem: vt quod maiores nostri semper optarũt: sperauerunt nunquã: Granatam cum vniuerso eius Regno: videas tuis armis: tuo cõ silio: ac singulari virtute subactam: domitã: ac pa= catam: in tuam ac Christianorum potestatem deue nisse. REX. Est ita vt dicis. Ego hæc & si qua alia sunt in me: quæ digna sint laude: vni deo acce= pta refero. Sed eccum arma exportant: obsidesqꝫ ad nos adducunt. dubitari nõ potest: quin sint in= genui & nobiliũ liberi: ita sunt facie liberali. Heus comites mei: illos suscipite: & curate vtꝑ uestra di=

ſtributi tentoria diligenter cuſtodiantur: & ſimul arma in templum referant. Hem. optime eſt. Gutterius noſter perbenigne in vrbem recipitur. CARDINA. At ego iſtuc non aduerteram. O factū bene. verum aliud ſperandum non fuit. REX. Sed optimum factu eſt: me huc euocare exercitum ad me. I tubicen. & Pręfectos: Tribunos: Cēturiōes: reliquoſq; ductores exercitꝰ. meis verbis moneto: vt cum omnibus copiis: tanquā ſi cum hoſte dimicandum eſſet inſtructis: q̄primū huc adſint. CARDINA. Prudentiſſimi (vt ſoles) Imperatoris officio fungeris: dū ita te comparas: ita ad omnes caſus: tam proſperos: q̄ aduerſos inſtructus: & multo ante paratus es: vt nihil quicq̄ accidere poſſit: quo dicēdū tibi ſit. nō putarā. Nam ſi hoſtes in fide māſerint: tuto & honorifice cum omni equitatu & peditatu vrbē egredieris. Sin qs dolus aut fraus ſubſit (quod vix credibile eſt in tantā ipſorum clade ac rerum omniū deſperatione) paratus eris: qui eorum perfidiam vlciſcaris. REX. Dicis id quod res habet. Sed videon ego / an non. Crucis ſignū in ſumma arce eleuatum? & ſane niſi me oculi fallunt: ipſum eſt. CARDINA. Recte vides: illud ipſum eſt. Iam igit̄ Arx cum vrbe tota / libere in manu eſt tua. REX. Adoremus eam. CARD. Iuſtum eſt. REX. Et pro tantis erga nos meritis deo gratias agamus. CARDINA. Aequiſſimum. Sed cū in tātis rebus nullæ voces ſufficiant: efficacius corde:

cuius ſcrutator eſt deus: ſatiſfieri poterit. REX. Ita eſt. CAR. Eccum autem poſt crucem: diui Iacobi vexillum: ac deinde tuum elatum eſt. REX. Bene iſtuc. Nam Diuus Iacobus Dux & aduocatus noſter eſt: & illi cum beata virgine poſt deũ victoriam hanc referre debemus acceptam. CAR. Sed præconem e ſumma arce ſilentiũ ſibi tubę cantu poſcentem: viſus ſum audire. REX. Et quidem ego. CARDI. Attendamus quæſo quidnam dicturus ſit. REX. Placet.

Præco.

VIuant viuant æterna laude atq; gloria Fernãdus & Helliſabe Rex & Regina Hiſpaniarum Illuſtres: quorũ opera: ductu: fœlicibuſq; auſpiciis: ſummo labore: incredibili virtute: diuino cõſilio: potẽtiſſima hęc vrbs Granata: cũ omnibus prouinciis: ciuitatibus: caſtellis & opidis: ei⁹ Imperio ſubiectis: Deo duce: Regina cœli Maria: diuoq; Iacobo Hiſpaniæ patrono: ſuffraganti bus: Beatiſſimo patre noſtro Innocentio octauo. Pontifi. Maximo / liberaliſſime opitulãte. Ad hoc præſulibus: Principibus: Ciuitatibuſq; Caſtellæ: ꝓ ſe quibuſq; ſedulo elaborãtib⁹: ex impia & tenebricoſa Mahumetana ſeruitute eruta: in veri dei lumen tranſlata eſt & Regnum.

Cardinalis. Fernandus Rex.

BAne præmio dignus eſt præco: qui tã egregie ſuo functus ẽ munere: licet plurima quę

in tuam Reginæq; laudem & gloriam vere dici poterant: prætermiserit. REX. Mihi sat est recte fecisse. Nam gloria: etiam si id non agamus: tanquã vmbra corpus: benefacta consequitur.

Captiui. Cardinalis. Fernandus Rex.

BEnedictus dominus deus Israel: quia visitauit: & fecit redemptionem plebis suæ. CARDINA. Canentes nescio quos audio. REX. Agmen est eorum: quos ex nostris. captos Mauri diu in cõpedibus & vinculis tenuerũt. Miserum me: vt sunt senti/squallidi/luridi/laceri/ toto deniq; habitu vultus & corporis deformati. CAR. Tales sunt: vt vix vxores & liberi eos agnoscere posse videantur. REX. Cuius mentem/vel ferream / misericordia nõ tangat: si eius oculis tam dirum spectaculum sit obiectum? Procedam⁹ paululum illis obuiam. Si enim seruitutem istam æquo animo propter fidem tulerunt: in martyrum quodãmodo numerum referri possunt. CAPTI. Rex æternum viue: cui tãtum debemus: quantũ hominem homini debere vix fas est. Tu enim nobis libertatẽ: quæ bonis/vita est carior. Tu patriã: qua nihil est iucundius. Tu liberis nostris parentes: Nobis liberos. Tu coniugibus nostris viros: nobis coniuges. Tu propinquos: affines/amicos/fortunas/ & deniq; nosmetipsos nobis reddisti: omnia quæ ab homine optari possunt bona: simul cum libertate amiseramus: ea nobis per te hodierna die restitu

ta ſunt. Pro quibus omnibꝰ gratias tibi agere ſupꝑ=
uacaneū eſt. Quis enī ꝓ īmortalibus tuis erga nos
meritis conuenire exiſtimet: vt tam vili munere de
fungamur orationis? Gratiā autē referre nō eſt nr̄ę
facultatis: ſed eā ſperare debes ab illo: cuius vexil=
la ſecutus glorioſam hanc de hoſtibus eius victoriā
reportaſti: qui pia hominū facta ex alto ꝓſpiciēs:
ſingulis prēmia digna munerat̃. Nos quod poſſu=
mus: te nō ſolū vt Regē: id quod es: ſed vt paren=
tē: & ſi fas eſt dicere: deū ſalutis noſtræ: vitę: liber=
tatis: fortunæ colemus: & dū ſpūs hos artus reget:
obſeruabimus: REX. Neq; a vobis: neq; adeo a
quoq̄ hominū iſtas gratiarū actiones vnq̄ deſyde=
rauimus. Id mihi iucundiſſimum eſt: vos videre li=
beros & incolumes: pro quorum ſalute / acrius q̄ ꝓ
Imperii ꝓpagatiōe & gloria dimicauimus. CAR.
Iſtuc recte. Satius quippe eſt & glorioſius: ciuem
vnum ſeruare q̄ multos hoſtes perdere. REX. Tu
diſpenſator hos in caſtra ad Reginam deducito: &
abluto ſquallore / congruentibus veſtibus exorna:
nihilq; quod ad cultū aut victum pertineat: eis de=
fieri patiaris. Vos vero bono animo eſtote. CAP.
Quid ni ſimus? cum te viuū ac victorē videamus.

Rex. Cardinalis.

Opportune Reginæ mentio incidit: eam cū principe cęteriſq; liberis noſtris q̄ primum huc adeſſe oportet: vt nobiſcum vna vr= bem ingrediatur: ſitq; nunc particeps honoris & le=

ticiæ: ita vt hactenus particeps sociaq; fuit laborũ: vigiliarum: periculorum. CARDINA. Imita ta est Ipsycrateam: quæ virum in castra ac p omĩa bellorum discrimina secuta est. Sed tua: consilio: prudentia: animi magnitudine: longe illa superior est. Nã de pudicicia: qua Lucretiæ par est. amore coniugali: quo Iuliæ Pompeii: aut Portię Bruti nõ cędit: reliquisq; virtutibus: quæ ad consummatam matronã spectant: dicere superuacaneũ est. REX. Hui tu mihi illã laudas. Sat scio nihil tã magnifice dici posse: quin id excellẽs ac diuina illius virtus lõ= ge exuperet. Puer curre propere: ac Reginam cum liberis / reliquoq; comitatu huc meis verbis euoca. Sed Baudelis egreditur cum suis satrapis. Nescio quid mœstus secum loquit̃. Cõcedamus hinc pau= lulũ ad dexterã / vt nos tardius videat: possimusq; interea sermones eius aucupari.

Baudelis. Fernandus Rex. Cardinalis.

QVis vnq̃ existimasset: qui annos ab hinc decem me tot diuitiis opibusq; affluentẽ: tanto equitatu ac peditatu stipatum. tot oppidis / Castellis / Vrbibus / opere ac natura muni tissimis cinctum vndiq; ac vallatũ: omni deniq; bo= norum copia florentem vidisset: fore aliquando: vt in has ęrumnas miseriasq;: quę nũc me premũt: inciderem? O fortuna: quæ dici soles nunquam es=

ſe ꝑpetuo bona: vt ex illo tempore: ad hoc: aduerſum me es perpetuo mala? REX. Hic mihi conſolandus eſt: ne ſe adeo maceret. CARDINA. Bene factum. REX. Nihil eſt Baudeli quod tātopere fortunam lamenteris tuam. BAVDELIS O ſalue Rex inuicttiſſime. Nuper tibi vrbem cum omnibus meis fortunis tradidi. Nūc meipſum: cōiugem: liberos: ſpeſq; omnes meas. & ſi quid eſt mihi amplius reliquum: abſq; vlla exceptiōe dedo. Illud dūtaxat per tuam iſtam dexteram victoria / & fide glorioſam te oro: vt cum de me: coniuge: liberiſq; deliberare voles: non victoriam (quæ natura inſolens & ſuperba eſt) ſed tuum mitiſſimum ingenium: tuam ſolitam humanitatem: māſuetudinē: clementiam: quas egomet: dum tuus captiuus fui: expertus ſum: in conſilium adhibeas: fortunamq;: cui tantum de me licuit: reuereare. REX. Exurge ac bonum habeto animum. Senſiſti hactenus: quantum aduerſus hoſtes in bello valerem: qualis vero in pace ſim: pręſertim aduerſos eos: qui ad noſtram fidem miſericordiamq; confugerūt: poſthac ſenties: eriſq; documento cęteris: vt expiri malint: quid poſſim prodeſſe amicus: q̄ obeſſe inimicus. Vos eum in caſtra comitamini: vbi curate vt honorifice accipiatur. Sed heus concedite iſtorſum ad ſiniſtram: ne is Reginam ad nos (vt video) cum comitum ſuorum pompa aduentantem vſquam remoretur.

Regina. Rex Fernandus.

Alue Rex. Omnia tibi ex sententia hodie obtigisse maximoꝑe gaudeo. REX: Credo. Quandoquidem tu mearũ omniũ voluptatum: honoris: & gloriæ particeps & socia es. Introeamus iam vrbem: vt eius possessione (quod tot suspiriis: tot votis nos ac maiores nostri tãdiu optauere) tãdem aliquãdo perfruamur. Deoq; nostro gratias agamus: qui tot curis: tot dispendiis: tot molestiis: laboribus: periculisq; nostris: finẽ hodierna die imponere: fidemq; suam sanctissimã ꝑ nos ministros suos amplificare & exaltare dignat⁹ est. REGI. Istuc si grati esse volumus: vt certe volumus: iustissimum est. REX Eamus iam intro. REG. In me nulla ẽ mora. Vos valete & plaudite.

Acta Ludis Romanis Innocẽtio octauo in solio Petri sedente Anno a Natali Saluatoris .M.CCCC.XCII. Vndecimo Kalendas Maii.

.j.4.9.4.

NIHIL SINE CAVSA.

.I. .B.

De Insulis nuper in mari Indico repertis

De Insulis nuper inuentis

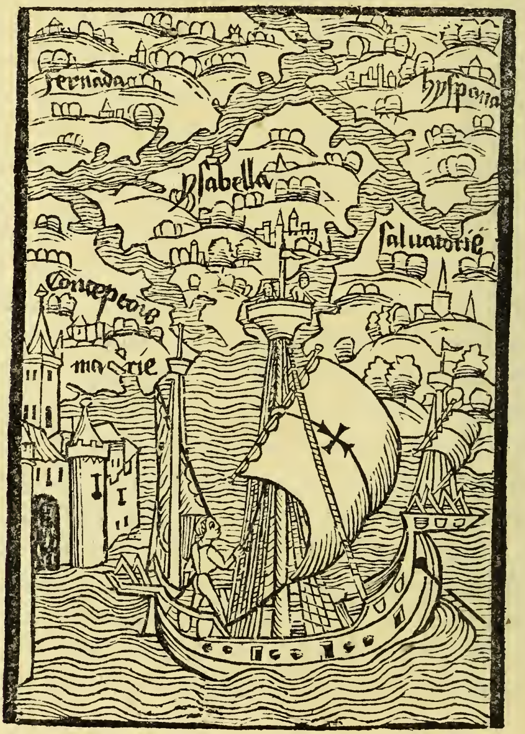
Epistola Christoferi Colom (cui etas nostra multum debet: de Insulis in mari Indico nuper inuentis: ad quas perquirendas octauo antea mense: auspiciis & ęre inuictissimi Fernandi Hispaniarũ Regis missus fuerat) ad Magnificũ dominũ Raphaelem Sanxis: eiusdem serenissimi Regis Thesaurarium missa: quam nobilis ac litteratus vir Aliander de Cosco: ab Hispano ideomate: in latinum conuertit: tercio Kalendas Maii. M.cccc.xciij. Pontificatus Alexandri Sexti Anno primo.

Voniam susceptę prouinciæ rem perfectã me consecutũ fuisse: gratum tibi fore scio. has constitui exarare: quæ te vniuscuiusq; rei in hoc nostro itinere gestę inuẽtęq; admoneãt. Tricesimotercio die postq̃ Gadibus discessi: in mare Indicũ perueni: vbi plurimas Iusulas innumeris habitatas hominibus reperi: quarũ omnium ꝓ fœlicissimo Rege nostro: præconio celebrato / & vexillis extensis: cõtradicente nemine possessionẽ accepi. primęq; earum: diui Saluatoris nomẽ imposui. cuius fretus auxilio: tam ad hanc q̃ ad cęteras alias ꝑuenimus. Eam vero Indi Guanahanyn vocant. Aliaꝝ etiam vnãquanq; nouo nomine nũcupaui. Quippe aliam Insulam Sanctę Marię Conceptionis. aliam Fernandinam. aliam Hysabellam. aliã

Iohãnam / & sic de reliquis appellari iussi. Quã primum in eam Insulam (quam dudum Iohannã vocari dixi) appulimus: iuxta eius littus occidentẽ versus aliquantulum processi: tãq; eam magnam nullo reperto fine inueni: ut non insulam: sed continẽtem Chatay ꝓuinciam esse crediderim: nulla tamẽ videns oppida / municipiaue in maritimis sita confinibus: ꝑter aliquos vicos & prędia rustica: cũ quoꝝ incolis loqui nequibã: quare simul ac nos videbant surripiebant fugam. Progrediebar vltra: existimãs aliquam me vrbem villas ve inuenturũ. Deniq; videns ꝙ longe admodũ progressis: nihil noui emergebat: & huiusmodi via nos ad Septẽtrionem deferebat (quod ipe fugere exoptabã: terris etenim regnabat bruma) ad austrumq; erat in voto cõtendere: nec minus venti flagitantibus succedebãt. cõstitui alios nõ opiri successus: & sic retrocedẽs: ad portum quendã (quem signaueram) sum reuersus: vnde duos homines ex nostris in terrã misi: qui inuestigarent: esset ne Rex in ea prouincia / vrbesue aliquæ. Hi per tres dies ambularunt: inuenerũtq; innumeros populos & habitationes: paruas tamẽ & absq; vllo regimine: quapropter redierunt. Interea ego iam intellexeram a quibusdam Indis: quos ibidem susceperam: quomodo huiusmodi prouincia Insula quidẽ erat. & sic perrexi oriẽtem versus: eius semꝑ stringens littora vsq; ad miliaria. cccxxij. vbi ipsius insulæ sunt extrema: hinc aliam Insulam ad

orientem proſpexi: diſtantem ab hac Iohanna mi=
liaribus .liiij. quã protinus Hiſpanam dixi: in eãq;
conceſſi: & direxi iter: quaſi per Septentrionē quē=
admodum in Iohanna ad orientē: miliaria . dlxiiij.
quæ dicta Iohãna & alie ibidem Inſulę q̃ fertiliſſi=
me exiſtunt. Hæc multis atq; tutiſſimis & latis: nec
aliis quos vnq̃ viderim comparandis portibus: eſt
circundata. multi maximi & ſalubres hanc interflu
unt fluuii. multi quoq; & eminentiſſimi in ea ſunt
mõtes. Omnes he inſulę ſunt pulcerrrime & variis
diſtincte figuris: peruie: & maxima arborum varie=
tate ſidera lambentium plene: quas nunq̃ foliis pri
uari credo: quippe vidi eas ita virẽtes atq; decoras:
ceu menſe Maio in Hiſpania ſolent eſſe: quaꝝ alie
florẽtes: alie fructuoſe: alie in alio ſtatu: ſecundum
vniuſcuiuſq; qualitatem vigebant: garriebat philo
mena: & alii paſſeres varii ac innumeri: menſe No=
uembris quo ipſe per eas deambulabam: Sunt prę
terea in dicta Inſula Iohanna: ſeptem vel octo pal
marum genera: quæ proceritate & pulchritudine.
(quẽadmodum cetere omnes arbores/ herbe/ fru=
ctuſq;(noſtras facile exuperant. Sunt & mirabiles
pinꝰ/ agri/ & prata vaſtiſſima/ varie aues/ varia mel
la/ variaq; metalla: ferro excepto. In ea autem quã
Hiſpanam ſupra diximus nucupari: maximi ſunt
montes ac pulchri: vaſta/ rura/ nemora/ cãpi feraciſ
ſimi/ ſeri/ paciſq; & cõdẽdis edificiis aptiſſimi. Por=
tuum in hac Inſula cõmoditas: & præſtantia flumi

num copia salubritate admixta hominū: quæ nisi quis viderit: credulitatem superat. Huius arbores pascua & fructus / multū ab illis Iohanę differūt. Hæc præterea Hispana diuerso aromatis genere / auro metallisq; abundat. cuius quidem & omnium aliarum quas ego vidi: & quarum cognitionem haheo incolę vtriusq; sexus: nudi semp incedunt:

quēadmodū edunť in lucem. præter aliquas fęminas. quę folio fronde ue aliqua: aut bombicino velo: pudenda operiunt: quod ipsę sibi ad id negocii parant. Carent hi omnes (vt supra dixi) quocunq; genere ferri. carent & armis: vtpote sibi ignotis. nec ad ea sunt apti. non propter corporis deformitatē: (cum sint bene formati) sed quia sunt timidi ac pleni formidine. gestant tamen ꝓ armis arundines sole perustas: in quaꝝ radicibus: hastile quoddam ligneum siccum & in mucronem attenuatum figūt: neq; his audent iugiter vti: nam sæpe euenit cū miserim duos vel tris homines ex meis ad aliquas villas: vt cum earum loquerenť incolis: exiisse agmen glomeratum ex Indis: & vbi nostros appropinquare videbant: fugam celeriter arripuisse: despretis a patre liberis / & econtra. & hoc non ꝙ cuipiam eoꝝ damnum aliquod vel iniuria illata fuerit: immo ad quoscunq; appuli: & quibus cū verbum facere potui: quicquid habebam sum elargitus: pannū aliaq; ꝑmulta: nulla mihi facta versura: sed sunt natura pauidi ac timidi. Cęterum vbi se cernunt tutos: omni metu repulso: sunt admodū simplices ac bonę fidei: & in omnibus quæ habent liberalissimi: roganti ꝙ possidet inficiatur nemo: quin ipsi nos ad id poscendum inuitant. Maximum erga omnes amorē pręseferūt: dant quęq; magna ꝓ paruis. minima licet re / nihiloue cōtenti: ego attñ ꝓhibui ne tā minima & nullius precii hisce darentur: vt sunt lan=

cis/parapſidum/vtiriqꝫ fragmenta/Item claui/ligu
le/quanq̃ ſi hoc poterant adipiſci: videbat̃ eis pul=
cerrima mundi poſſidere iocalia. Accidit enĩ quen=
dam nauitam: tãtum auri pondus habuiſſe ꝓ vna
ligula: quãti ſunt tres aurei ſolidi: & ſic alios ꝓ aliis
minoris precii: præſertim ꝓ blanquis nouis: & qui=
buſdam nummis aureis: ꝓ quibus habendis dabãt
quicquid petebat venditor: puta vnciam cum dimi
dia & duas auri: vel triginta & quadraginta bõbi=
cis põdo: quã ipſi iã nouerãt. Item arcuũ/ampho=
re/hidrie/doliiqꝫ fragmenta: bombice & auro tan=
quã beſtię comparabant: quod quia iniquum ſane
erat: vetui: dediqꝫ eis ml̃ta pulcra & grata: quę me
cum tuleram nullo interueniente premio: vt eos mi
hi facilius conciliarem: fierẽtqꝫ chriſticole: & vt ſint
proni in amorem erga Regem reginam principeſqꝫ
noſtros & vniuerſas gentes Hiſpaniæ: ac ſtudeant
perquirere & coaceruare: eaqꝫ nobis tradere quibꝰ
ipſi afflunt & nos magnopere indigemus. Nullam
hii norunt ydolatriã: immo firmiſſime credũt om=
nem vim: omnẽ potentiam: omnia deniqꝫ bona eſ=
ſe in cœlo: meqꝫ inde cum his nauibus & nautis de=
ſcẽdiſſe: atqꝫ hoc animo vbi fui ſuſceptus poſtq̃ me
tum repulerant. Nec ſunt ſegnes aut rudes: quin
ſummi ac ꝑſpicacis ingenii: & homĩes qui tranſfre=
tant mare illud: nõ ſine admiratiõe vniuſcuiuſqꝫ rei
rationem reddunt: ſed nunq̃ viderũt gentes veſti=
tas neqꝫ naues hiuiuſmodi. Ego ſtatim atqꝫ ad ma=

re illud peruenire: prima Insula quosdā Indos vio lenter arripui: qui ediscerēt a nobis: & nos pariter docerent ea: quorū ipsi in hisce partibus cognitionem habebant. & ex voto successit: nam breui nos ipsos: & hi nos: tum gestu ac signis: tū verbis intellexerūt: magnoq; nobis fuere emolumēto. veniūt modo mecū tamē: qui semꝑ putāt me desiluisse e cœlo q̄uis diu nobiscū versati fuerint: hodieq; versent̃. & hi erant primi: qui id quodcūq; appellabamus nunciabant: alii deinceps aliis elata voce dicētes. Venite venite & videbitis gētes ethereas. Quā obrem tam femine q̄ viri: tam impuberes q̄ adulti: tam iuuenes q̄ senes: deposita formidine / paulo ante concepta: nos certatim visebāt magna iter stipāte caterua / aliis cibum / aliis potum afferētibus: maximo cum amore ac beniuolentia incredibili. Habet vnaqueq; Insula: mltas scaphas solidi ligni: & si angustas: longitudine tamen ac forma nostris biremibus similes: cursu autē velociores. Regunt̃ remis tantūmodo: Harum quedē sunt magnæ: quedam parue: quedam in medio consistūt. Plures tamen biremi que remigēt duodeuiginti transtris maiores: cum quibus in omnes illas Insulas: que innumere sunt: traiicitur cunq; his suam mercaturam exercēt: & inter eos cōmertia fiunt. Aliquas ego harꝫ biremium seu scapharum vidi: que vehebāt septuaginta & octuaginta remiges. In omibus his Insulis nulla est diuersitas inter gentis effigies. nulla in

moribus atq; loquela: quin omnes se intelligũt adinuicẽ: quæ res putilis est ad id: quod serenissimũ Regem nostrum exoptare pręcipuę reor: scilicet eorum ad sanctam christi fidem cõuersionẽ. cui quidem quantum intelligere potui facilimi sunt & proni. Dixi queadmodum sum progressus antea Insulam Iohanam per rectum tramitem occasus in ori=

entem miliaria .cccxxij. secundum quam viam & interuallũ itineris: possum dicere hanc Iohanam esse maiorem Anglia & Scotia simul: nãq; vltra dicta. cccxxij. passuum milia: in ea parte quę ad occidentem prospectat: due (quas nõ pecii) supersunt prouincie: quarum alteram Indi Anan vocant: cuius accole caudati nascuntur. Tenduntur in longitudinẽ ad miliaria. clxxx. vt ab his quos veho mecum Indis percepi: qui omnis has callent Insulas. Hispane vero ambitus maior est tota Hispania a cologna vsq; ad fontem rabidum. Hincq; facile arguitur ꝙ quartũ eius latus quod ipse per rectam lineam occidentis in orientem traieci: miliaria continet. dxl. Hæc Insula est affectanda & affectata nõ spernenda in qua & si aliarum omnium vt dixi pro Inuictissimo Rege nostro solenniter possessionem accepi: earumq; imperiũ dicto Regi penitus committitur: in oportuniori tamen loco: atq; omni lucro & commertio condecenti: cuiusdam magnę villę: cui Natiuitatis domini nomen dedimus: possessionem peculiariter accepi. ibiq; arcem quandã erigere extemplo iussi: quę modo iam debet esse peracta: in qua homines necessarii sunt visi: cum omni armorum genere: & vltra annum victu oportuno reliqui. Item quandam carauellam: & pro aliis cõstruendis tam in hac arte q̃ in ceteris peritos: ac eiusdem Insulę Regis erga nos beniuolentiam & familiaritatẽ incredibilem. Sunt enim gẽtes ille ama-

biles admodum & benigne : eo ꝙ Rex prædictus me fratrem ſuum dici gloriabatur. Et ſi animum re uocarent: & his qui in arce manſerũt nocere velint: nequeunt: quia armis carent: nudi incedunt: & ni= mium timidi. ideo dictam arcem tenentes: dunta= xat poſſunt totam eam inſulam nullo ſibi imminẽ= te diſcrimine (dũmodo leges quas dedimus ac re= gimen non excedant) facile detinere. In omnibus his Inſulis vt intellexi: quiſq; vni tantum cõiugi ac= quieſcit: præter principes aut reges : quibus viginti habere licet. Fęminæ magis q̃ viri laborare videnť: nec bene potui intelligere an habeãt bona propria vidi enim quod vnus habebat aliis impartiri: p̃ſer= tim dapes / obſonia / & huiuſmodi . Nullum apud eos monſtrum reperi: vt pleriq; exiſtimabant : ſed homines magnę reuerẽtię atq; benignos. Nec ſunt nigri velut ethiopes. habẽt crines planos ac demiſ= ſos : nõ degunt vbi radiorum ſolaris emicat calor. permagna nanq; hic eſt ſolis vehemẽtia: ꝓpterea ab equinoctiali linea diſtat (vbi videť) gradus ſex & viginti Ex montiũ acuminibꝰ maximũ quoq; vi get frigus: ſed id quidẽ moderanť Indi: tũ loci con ſuetudine: tũ rerũ calidiſſimaꝝ quibꝰ frequẽter & luxurioſe veſcunť p̃ſidio. Itaq; mõſtra aliq̃ nõ vidi: neq; eoꝝ alicubi habui cognitionẽ: excepta quadã Inſula Charis nũcupata: quæ ſecũda ex Hiſpana in Indiam tranſfretãtibus exiſtit. quam gens que= dam a finitimis habita ferocior / incolit . hi carne

humana veſcuntur. Habent predicti biremiũ gene
ra plurima: quibus in omnes Indicas Inſulas traiici
unt/depredant/ſurripiuntqꝫ quecunqꝫ poſſunt. Ni
hil ab aliis differũt: niſi ꝙ gerũt more femineo lon
gos crines. vtuntur arcubus & ſpiculis arundineis:
fixis (vt diximus) in groſſiori parte attenuatis ha=
ſtilibus. ideoqꝫ habentur feroces: quare cęteri Indi
inexhauſto metu plectuntur: ſed hos ego nihili fa=
cio plus q̄ alios. Hi ſunt qui coeunt cum quibuſdã
feminis: quæ ſole Inſulã Matheunin primã ex Hi=
ſpana in Indiam traiicientibus habitant. He autẽ
femine nullum ſui ſexus opus exercent: vtunt̃ enim
arcubus & ſpiculis ſicuti de earum cõiugibus dixi:
muniũt ſeſe laminis eneis: quarum maxima apud
eas copia exiſtit. Aliam mihi Inſulam affirmant ſu
pradicta Hiſpana maiorem: eius incole carẽt pilis.
auroqꝫ inter alias potiſſimum exuberat. Huius In
ſule & aliarum (quas vidi) homines mecum porto:
qui horum quæ dixi teſtimonium perhibent. De=
niqꝫ vt noſtri diſceſſus & celeris reuerſionis cõpen=
dium: ac emolumentum breuibus aſtringã hoc pol
liceor: me noſtris Regibus inuictiſſimis paruo eorꝝ
fultum auxilio: tãtum auri daturum quantũ eis fu=
erit opus. tantum vero aromatum. bombicis. ma=
ſticis (quę apud Chium duntaxat inuenit̃) tantũqꝫ
ligni aloes. tantum ſeruorũ hydrophilatorũ: quan
tum eorum maieſtas voluerit exigere. Item reubar
barum & alia aromatũ genera: quæ hii quos in di=

cta arce reliqui / iam inuenisse: atq; inuẽturos existi mo. quãdoquidem ego nullibi magis sum moratus nisi quantũ me coegerũt venti: præterq̃ in villa Natiuitatis: dũ arcem condere & tuta omnia esse ꝓuidi. Quæ & si maxima & inaudita sunt: multo tamẽ maiora forẽt si naues mihi (vt ratio exigit) subuenissent. Verũ multũ ac mirabile hoc: nec nostris meritis correspõdens: sed sanctę Christianę fidei: nostrorũq; Regum pietati ac religioni. quia quod humanus consequi non poterat intellectus: id humanis concessit diuinus. Solet enim deus seruos suos: quiq; sua præcepta diligunt: etiã in impossibilibus exaudire: vt nobis in præsentia contigit: qui ea cõsecuti sumus: quę hactenus mortalium vires minime attigerant. nam si harũ Insularũ quicpiã aliqui scripserunt aut locuti sunt: omnes ꝑ ambages & cõiecturas / nemo se eas vidisse asserit: vnde ꝓpe videbatur fabula. Igitur Rex & Regina / principes / ac eorum regna fœlicissima: cunctæq; aliæ Christianorũ ꝓuincię: Saluatori domino nostro Iesu christo agamus gratias: qui tãta nos victoria munereq; donauit: celebrentur processiones: peragantur solennia sacra. fęstaq; fronde velentur delubra. Exultet Christus in terris: queãdmodũ in cœlis exultat: cum tot popolorum perditas ante hac animas saluatum iri pręuidet. Lętemur & nos: tum ꝓpter exaltationẽ nostræ fidei. tum ꝓpter rerũ temporaliũ incremẽta: quorũ nõ solũ Hispania: sed vniuersa Christia-

nitas est futura ꝑticeps. Hęc vt gesta sunt sic breui-
ter enarrata. Vale. Vlisbonę/pridie ydus Marcii.

Christoforus Colom Oceanicę classis Præfectus.

Epigrãma. R. L. de Corbaria Episcopi Mõtis-
palusii.

Ad Inuictissimũ Regem Hispaniaꝝ.

Iam nulla Hispanis tellus addenda triumphis:
Atqꝫ parum tantis viribus/orbis erat.
Nunc longe Eois regio deprensa sub vndis:
Auctura est titulos Bęthice magne tuos.
Vnde repertori merito referenda Columbo
Gratia: sed summo est maior habenda deo:
Qui vincenda parat noua regna/tibiqꝫ sibiqꝫ:
Teqꝫ simul fortem præstat & esse pium.

Oceanica Classis

